

LEKEGLEDE, LÆRELYST OG LIVSMESTRING

**Kvalitetsplan for lierbarnehagen og lierskolen
2023 – 2027**

Lier kommune

INNHold

OM PLANEN	4
GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER	5
Medvirkning – valgmuligheter og handlingsrom	5
Samarbeid med hjemmet til barnets beste	6
Tidlig innsats	7
Trygge og gode overganger	8
KVALITET OG UTVIKLINGSOMRÅDER	10
Lek og læring	13
Lek og læring i lierbarnehagen	13
- Voksne som er tett på	13
- Lek for lekens skyld	14
- Lek som middel for læring	14
Lek og læring i lierskolen	16
- Lek	16
- Kompetansebegrepet	17
- Dybdelæring og flerfaglige dybdeområder	18
- Skaper glede, engasjement og utforskertrang	19
- Samarbeidslæring	20
- Undervisvurdering som gir lærelyst	21
Livsmestring	24
God fysisk og psykisk helse	27
Sosioemosjonell kompetanse, essensielt for livsmestring	29
Ansattes temaforståelse og relasjonskompetanse	30
Inkluderende barnehage- og skolemiljø	31
Plan for inkluderende barnehage- og skolemiljø	31
Aktivitetsplikten	32
Lærende profesjonsfelleskap	34
Positiv læringskultur preget av tillit og psykologisk trygghet	35
Barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling	35
Lærende møter og nettverk	36
Aksjonslæring og læringsløyper	36

SPRÅKOPPLÆRING	39
Standard for språkarbeid i lierbarnehagen	39
Standard for språk, lesing og skriving i lierskolen	40
TILPASSET OPPLÆRING OG INKLUDERENDE SPESIALPEDAGOGIKK	42
Tilpasset opplæring	43
Ordinært tilbud, ekstra tiltak og særskilte tiltak	44
Spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning	45
KVALITET I SFO	46
Kvalitet	47
Innhold i SFO	47
Lek og bevegelsesglede	47
Kultur	48
Mat og måltidsglede	48
LIER VOKSENOPPLÆRING	49
KVALITET I LEDELSE	51
Kvalitet i pedagogisk ledelse	51
Kvalitet i barnehage- og skoleledelse	54
Kvalitet i barnehage- og skoleeierskap	56
RESULTATMÅL FOR LIERBARNEHAGEN OG LIERSKOLEN 2023-2027	58
Litteraturliste	59

OM PLANEN

Lekeglede, lærelyst og livsmestring er et kvalitetsdokument. Planen skal bidra til beste kvalitet i barnehage og skole i Lier kommune. Den angir retning og er et styringsdokument for alle som jobber i lierbarnehagen og lierskolen. Lierbarnehagen innebefatter alle barnehagene i Lier, uavhengig av eierform, mens det er de tolv kommunale grunnskolene i Lier som utgjør lierskolen. Det er barnehage- og skoleledelsen som er ansvarlig for at kvalitetsplanen implementeres i egen virksomhet.

Barnesynet i kvalitetsplanen bygger på Barnekonvensjonen. Den slår fast at barns beste alltid skal veie tyngst og at barn har rett til å gi uttrykk for sin mening, rett til å ytre seg og rett til tanke-, samvittighet- og religionsfrihet. Planen er forankret i Rammeplan for barnehage, Rammeplan for SFO og Læreplanverket for kunnskapsløftet 2020. Videre bygger kvalitetsplanen på de nasjonale målene som Kunnskapsdepartementet har satt for barnehage og grunnopplæringen:

- Alle har et godt og inkluderende leke- og læringsmiljø
- Barn og unge som har behov for det, får hjelp tidlig slik at alle får utviklet sitt potensial
- De ansatte i kunnskapssektoren har høy kompetanse
- Alle har god tilgang til relevante tilbud av høy kvalitet (barnehage) og alle lykkes i opplæringen og utdanningen (skole)

I kvalitetsplanen er ansatte definert som alle som har barnehagen eller skolen som sin arbeidsplass.

I Lier snakker vi om beste kvalitet, for kun det beste er godt nok for våre barn og ungdommer. Planen er ambisiøs og beskriver ønsket praksis i Lier sine barnehager og skoler. Beskrivelser av hvordan vi gjør det i lierbarnehagen og lierskolen kan gjenspeile dagens praksis, men kan like ofte referere til ønsket praksis som et mål og noe å strekke seg etter. Ved å hele tiden etterstrebe beste kvalitet gir vi hver og en best mulig grunnlag for lekeglede, lærelyst og livsmestring.

Arbeidsgruppene som har jobbet med kvalitetsplanen har vært bredt sammensatt av rådgivere for barnehage og skole, hovedtillitsvalgt i Utdanningsforbundet og Fagforbundet, ansatte i Pedagogisk psykologisk tjeneste og skoleledere og styrere i kommunale- og private barnehager. Arbeidsgruppene har lagt opp til involvering og medskaping fra de ansatte, barna i lierbarnehagen og elevene i lierskolen. Planen har vært ute på høring og alle ansatte, foreldreråd/samarbeidsutvalg, eiere og andre interessegrupper har fått komme med innspill. Kvalitetsplanen er forankret hos kommunalsjef for oppvekst og politisk i Oppvekst-, kultur- og idrettsutvalget.

Sara 7 år:

Jeg får lyst til å lære når vi leiker gøyale ting i matte-timen – da lærer vi nesten uten at vi merker det.

GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER

Medvirkning – valgmuligheter og handlingsrom

Lierbarnehagen og lierskolen fremmer demokrati og har et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å uttrykke seg, bli hørt og delta. De skal få erfaring med og praktisere ulike former for demokratisk deltakelse og medvirkning, uavhengig av språklige ferdigheter. Barn og unge skal erfare at de blir lyttet til i barnehage-, SFO- og skolehverdagen, at de har reell innflytelse, og at de kan påvirke det som angår dem.

I lierbarnehagen ivaretas barns rett til medvirkning ved å legge til rette for dialog og valgmuligheter innen lek og læring. I lierskolen innebærer elevmedvirkning at elevene har et handlingsrom hvor de kan påvirke og i stor grad velge læringsstrategier og vurderingsformer. Elevene deltar i planlegging, gjennomføring og

Amanda 14 år:
Hvis vi får være med å bestemme, så lærer vi ting bedre.

vurdering av opplæringen. De lærer å bli bevisst egen læring og faglige utvikling. Utviklingssamtaler i lierskolen preges av aktiv deltagelse fra elev, foreldre og lærer. I tillegg får elevene erfaringer med demokratisk deltakelse gjennom for eksempel elevråd og andre rådsorganer.

Medvirkning preger barnehagens og skolens praksis. Barn og unge skal hver dag og i samarbeid med de ansatte få delta, medvirke til og ta medansvar for et godt og inkluderende fellesskap. Barn og unge i lierbarnehagen og lierskolen opplever at de blir lyttet til og får uttrykke egne ønsker, ideer og følelser. Barnets og elevens synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet, ved avgjørelser skal alltid barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Samarbeid med hjemmet til barnets beste

Barnehagen og skolen skal i nært samarbeid og i forståelse med hjemmet ivareta barnets behov for omsorg, lek, læring og utvikling. Foreldre og ansatte har sammen et felles ansvar for trivsel og utvikling, og samarbeidet skal alltid være til barnets beste.

I lierbarnehagen og lierskolen er foreldrene en viktig ressurs som vi ansatte samarbeider med både på individ- og gruppenivå. Barnehage, skole og foreldre dekker ulike roller og har ulikt ansvar, men samarbeidet preges av tillit og åpen dialog. Det er de ansatte i barnehage og skole som har ansvaret for å

bygge gode relasjoner til alle barn og foreldre. Det er de ansatte som har ansvar for relasjonens kvalitet.

Det formelle samarbeidet i barnehagen ivaretas ved at det tilbys foreldresamtaler og minimum ett foreldremøte hvert år. I lierskolen er det praksis med to utviklingssamtaler og to foreldremøter. Barnehagens og skolens ansatte følger tett opp, og flere møtepunkter avtales ved behov. I tillegg har Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU) og Samarbeidsutvalget (SU) faste møtepunkter og arbeidsoppgaver gjennom året.

En forutsetning for et godt samarbeid er god

kommunikasjon. Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) har utarbeidet materiell på flere språk som kan benyttes. Ved behov tar virksomheten initiativ til å benytte seg av tolketjenester.

Tidlig innsats

Tidlig innsats er et sentralt prinsipp i lierbarnehagen og lierskolen. Tidlig innsats betyr at man skal sette i gang tiltak for et barn med en gang det er behov for det og når som helst både i barnehagen og i skoleløpet. Vi vil identifisere vansker på et tidlig tidspunkt og unngå en «vente-og-se-holdning». Barnehagen er en spesielt viktig arena for forebyggende tidlig innsats. I lierbarnehagen og lierskolen arbeider vi målrettet med tidlig innsats for at alle barn og unge skal kunne delta i fellesskapet og utvikle seg, mestre og lære ut fra egne forutsetninger.

Melding til Stortinget 6 (2019-2020), omhandler tidlig innsats: *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Tidlig innsats har på flere måter blitt svaret på et ønske om å forebygge framtidig frafall fra skolen og utenforskap i arbeids- og samfunnslivet.

Tidlig innsats i et allmennpedagogisk perspektiv vil si at innsatsen rettes mot alle barn innenfor det ordinære opplæringstilbudet, både på individ- og systemnivå. Tidlig innsats ansees ikke primært som spesialundervisning, men utelukker ikke at det kan være en konsekvens av kartlegging og utredning. I dette perspektivet er systematisk kartlegging av alle barn/elever på et tidlig tidspunkt et helt nødvendig verktøy. Dette for at innsatsen

skal kunne rettes mot bestemte områder det kan tyde på at barnet strever med, eller står i faresonen for å utvikle problemer i henhold til. Tidlig innsats som allmennpedagogisk strategi innebærer at arbeidet utføres av alle ansatte i barnehager og skoler, ikke nødvendigvis av en spesialpedagog.

Lierbarnehagen og lierskolen har gode rutiner for samarbeid med relevante hjelpeinstanser. I skolen avholdes jevnlig tverretatlige møter der barnevernstjenesten, PPT og helse-tjenesten samarbeider til barnets beste. God samhandling rundt utsatte barn og unge forutsetter åpenhet og godt samarbeid på tvers av etater og tjenesteområder.

Barn vokser opp i familier med ulike styrker og utfordringer. Det gir barnehagene og skolene et stort ansvar for å gi alle barn en god start på livet og for å kompensere for manglede støtte og stimulering hjemmefra. Prinsippet om tidlig innsats skal bidra til å utjevne sosial ulikhet og skape bedre muligheter for læring for alle barn og unge i et inkluderende barnehage- og skolemiljø.

Kilde: Educational Transitions and Change Research Group

Trygge og gode overganger

Både rammeplanen for barnehagen og skolens opplæringslov understreker viktigheten av tett samarbeid mellom barnehage, SFO og skole for å sikre gode overganger. Overgangssituasjoner er kritiske punkt for utvikling og opplevelse av tilhørighet. Lierbarnehagen og lierskolen har gode systemer for ivaretagelse av barna i de store overgangene, men det er alle ansattes ansvar å sikre en god praksis som ivaretar hver enkelt slik at alle opplever overgangene så forutsigbare og trygge som mulig. I Lier arrangeres det hvert år lærende nettverk hvor barnehage- og førsteklasse lærere, syvende- og åttendeklasselærere og ungdomsskole- og videregående lærere møtes.

I Lier er vi opptatt av barns medvirkning, og ser på overganger som en prosess der barna må være i fokus som aktive deltakere og premissleverandører.

Overganger i barnehagen

I lierbarnehagen inviteres nye familier til besøk før tilvenningen begynner. Omfanget av tilvenningsperioden varierer ut ifra det enkelte barns behov. Fokus er å bli kjent og trygg i barnehagen. En god dialog med foreldre

etableres i tilvenningsperioden. At barn bytter avdeling er også en overgang. Personalet sørger for at barn og foreldre får tid og rom til å bli kjent med nye barn og ansatte. Nye vennskap og relasjoner skal etableres. Barnet må oppleve å bli sett, anerkjent og få følelsen av å høre til.

Overgang barnehage – skole

Barnehage og skole er deler av samme utdanningssystem. Begge er institusjoner for omsorg, lek og læring. Barnehage og skole har felles ansvar for at barna møter skolen med nysgjerrighet og tillit til egne forutsetninger. Ifølge barnehageloven skal barnehagen i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna får en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning. I Lier har vi en egen plan; *Eldst i barnehagen – yngst på skolen* for samarbeid og sammenheng i overgang til skole. Ifølge planen har barnehagen og skolen overføringsamtaler om alle barn og foreldre gir samtykke til informasjon som overføres skolen. Raushet, likeverd og respekt gjennomsyrrer samtalen. Barnehagen gjennomfører en avsluttende samtale hvor foreldrene trygges på overgangen. Dersom barnet eller foreldrene trenger mer støtte i overgangen legger vi til rette for dette. Vi har lykket når alle barn møter

Elevråd:

Vi ønsker å være faddere og få være mye sammen med fadderbarna.

skolen med positiv forventning, nysgjerrighet og tro på egne evner.

Overgang barneskole – ungdomsskole

Et tett samarbeid mellom skolene i samme ungdomsskolekrets bygger opp under gode overganger fra barneskolen til ungdomsskolen. I lierskolen arrangeres det hvert år overføringsmøter og det gjøres individuelle avtaler for elever med spesielle behov. Syvendeklassingene besøker ungdomsskolen de skal begynne på slik at de kan bli litt kjent med skolen, elevene og de ansatte. Elevene trygges gjennom å få innblikk i hva som venter dem. Det legges stor vekt på det sosiale i oppstarten av åttendetrinn. Høsten preges av aktiviteter som bygger fellesskap og vennskap og de ansatte bygger gode relasjoner til elevene og utvikler trygge og inkluderende klasse miljø. Vi er oppmerksomme på og ivaretar elever fra mindre skoler som skal begynne på større skoler hvor miljøer allerede er etablert. I løpet av de første ukene på ungdomsskolen skapes gode rutiner og rammer for opplæringen. Det arbeides med

det psykososiale læringsmiljøet, gjennom for eksempel VIP-makkerskap.

Overgang grunnskole – videregående opplæring

Overgangen mellom grunnskolen og videregående opplæring er spennende for mange. Elevene deltar på besøksdager i videregående opplæring. Rådgiverne på ungdomsskolen og på videregående er viktige nøkkelpersoner og møtes til faste nettverksmøter for å sikre gode overganger. Rådgiver på ungdomsskolen skal holde i eleven helt til den er i gang i et videregående løp. Rektorene fra ungdomsskolene og de videregående skolene i Lier har flere møtepunkt i løpet av skoleåret hvor inntak og overgangen er ett av flere viktige tema som drøftes. Lærerne fra ungdomstrinnet og videregående opplæring deltar i lærende nettverk hvor man deler og drøfter relevante temaer knyttet til opplæringen.

For at vi skal nå målene i kvalitetsplanen og kunne tilby et barnehage- og skoletilbud av beste kvalitet må vi bygge kollektiv kapasitet, både innad i egen virksomhet og på tvers av virksomheter.

STRATEGI

Sammen bygger vi kapasitet for fremtiden.

Verdier og verdigrunnlaget

Verdigrunnlaget i lierbarnehagen og lierskolen er definert i første kapittel i rammeplanen for barnehage og læreplanens overordnede del. Lier kommune sine verdier er åpen, tilgjengelig og etterrettelig. Dette er en målsetning som fungerer godt på kommunenivå, mens barnehagene og skolene sørger for gode prosesser når virksomheten selv definerer sitt verdifokus.

En positiv læringskultur

I lierbarnehagen og lierskolen skal alle møtes med respekt. Vi jobber for en kultur preget av tillit, hvor det å undre seg, vise usikkerhet, prøve og feile og stille spørsmål, ikke bare er akseptert men ønskelig. Vi tilstreber en kultur preget av raushet hvor vi tar alt i beste mening, vil hverandre vel, spiller på lag og heier hverandre fram i et inkluderende arbeidsfelleskap hvor forskjellighet og mangfold ses på som en ressurs og hvor ulike synspunkt verdsettes. Vi er lojale overfor hverandre og forplikter oss til å følge opp felles bestemmelser. Vi jobber for en kultur hvor vi ser og bruker hverandres styrker og foredrer det vi er gode på. Samtidig er vi løsningsorienterte, og bruker tiden på det vi kan få gjort noe med. Sammen finner vi gode tiltak for forbedring. Entusiasme, kreativitet og skaperevne verdsettes på alle nivå i organisasjonen.

Alle barn og unge skal møtes med tro på at de kan lykkes og få utfordringer de må strekke seg etter for å nå sitt fulle potensiale. Et dynamisk tanke sett fremmer læring. «Jeg kan det ikke enda». Det lille ordet «enda» utgjør den store forskjellen. Ordet indikerer at barnet/eleven er i læringsprosess, og det man ikke skjønner i dag vil man sannsynligvis forstå i morgen, eller på et senere tidspunkt. For at barn kan utvikle et dynamisk tanke sett i barnehagen og på skolen må ansatte (og foreldre) gi barna anerkjennelse på innsats, utholdenhet og arbeid, i stedet for å knytte ros til antall oppgaver, rett svar eller personlige egenskaper.

Kvalitet og utviklingsområder

I lierbarnehagen og lierskolen er vi opptatt av kvalitet slik at barna/elevne får en god start og et solid grunnlag for livsmestring. De ansatte og deres kollektive kapasitet er den viktigste ressursen og en forutsetning for at barnehagen og skolen skal være en god arena for omsorg, danning, lek og læring. Vi er opptatt av å utvikle oss med bakgrunn i forskning, praksiserfaringer og styringsdokumenter.

Hassan 15 år:

Man må ha det bra med venner, og holde humøret oppe. Man lærer litt mer når man gjør ting med glede.

KVALITET OG UTVIKLINGSOMRÅDER

VISJON

Lierbarnehagen og lierskolen – fundament for livet, springbrett til verden

Visjonen er samlende for barnehage, skole og voksenopplæringen. Den er vår felles drivkraft til å gi hvert enkelt barn i barnehagen og hver enkelt elev i skolen en god start på et livslangt læringsløp.

Hovedmålsetting for lierbarnehagen og lierskolen

Alle barn og unge opplever hver dag å bli sett og å høre til. Gjennom lekeglede og lærelyst lærer de å mestre livet og fremtiden.

kompetanseheving. Utvikling og læring skjer i hovedsak gjennom utprøving og refleksjon i samarbeid med andre profesjonelle.

Vi er opptatt av kontinuitet og fornyelse og ser utvikling som en naturlig del av vår praksis. Vi ønsker å samle lierbarnehagen og lierskolen om et helhetlig lærings- og utviklingsløp, spisse fokus og tenke langsiktig. Kvalitetsplanen definerer utviklingsområder som gjelder alle barnehagene og skolene i Lier.

Kvalitetsplanen definerer fire utviklingsområder som det skal jobbes systematisk med i hele planperioden, både på virksomhetsnivå og på kommunenivå. Innenfor denne rammen, blir det opp til hver enkelt virksomhet å gjøre

valg og prioriteringer ut ifra eget ståsted. Områdene er store, og det er opp til hver virksomhet å velge relevante kjernekomponenter (jf. Fixsen). Det forventes at man jobber med alle områdene i løpet av kvalitetsplanperioden. Virksomhetene utarbeider sin implementeringsplan for dette utviklingsarbeidet. Oppvekstteamet følger virksomhetenes utviklingsprosesser gjennom lederdialogen, faglig arena og barnehage- og skolebesøk.

Utviklingsområdene som er valgt for planperioden er:

- Lek og læring
- Livsmestring
- Inkluderende barnehage- og skolemiljø
- Lærende profesjonsfellesskap

Modellen viser at vi setter barna i lierbarnehagen og elevene i lierskolen i sentrum for utviklingsarbeidet vårt. Vi skal utvikle beste praksis innenfor *Lek og læring* og *Livsmestring*. Dette arbeidet skjer innenfor trygge og utvik-

lende læringsmiljø for både elever og ansatte, definert som *Inkluderende barnehage- og skolemiljø* og *Lærende profesjonsfellesskap*. Ytterst finner vi visjonen vår. Til hvert utviklingsområde er det beskrevet kjennetegn på beste praksis.

Lek og læring

Effektmål: Barn og unge opplever lek og læring som gir dem nødvendig kompetanse og et godt grunnlag for livsmestring, livslang læring, videre utdanning og deltagelse i yrkesliv og samfunn.

Barnekonvensjonen er en internasjonal avtale som gir barn og unge under 18 år de grunnleggende rettighetene. I henhold til konvensjonen skal barns beste alltid være førende (§3), alle barn skal ha en juridisk rett til utdanning (§28) og til å delta i lek (§31).

Komiteen for barns rettigheter i FN har sagt følgende om lek:

- Lek er enhver oppførsel, aktivitet eller prosess satt i gang, styrt og strukturert av barna selv og finner sted når og hvor mulighetene oppstår.
- Lek innebærer utøvelse av autonomi, fysisk, mental eller emosjonell aktivitet.
- Lek finnes i et uendelig antall former (grupper eller alene) og disse formene vil endre og tilpasse seg i løpet av barndommen.
- Leken har en essensiell betydning for fysisk, kognitiv, emosjonell og åndelig utvikling.
- Omsorgspersoner rundt barna kan gjerne bidra til å skape miljøer og settinger der lek foregår, men leken i seg selv er drevet av indre motivasjon og foretatt for sin egen skyld, snarere enn et middel til et mål.

Lek og læring i lierbarnehagen

I Lier legger vi til rette for gode vilkår for lek og ser leken som helt sentralt i et godt livsperspektiv. Vi gir barn og unge en positiv holdning til læring som igjen skaper et godt grunnlag for livsmestring, livslang læring, videre utdan-

ning og deltagelse i yrkesliv og samfunn.

Voksne som er tett på

Gode relasjoner mellom de ansatte og det enkelte barnet er en forutsetning for lek og læring. Autoritative voksne som arbeider aktivt med å etablere, reparere og utvikle trygge og gode relasjoner, støtter og stimulerer i leke- og lærings situasjoner. I Lier møter vi derfor alle barn og elever med tillit, respekt og krav, og gir de utfordringer som fremmer danning og læringslyst.

Pia 5 år:

Det er gøy å leke sammen med voksne i sandkassa, da kan vi lage sandkaker og da kan det bli en kakebutikk.

Faglig kompetente og påkoblede ansatte som har god kunnskap om lek og som beskytter, bekrefter og beriker leken er avgjørende suksesskriterier. I lierbarnehagen er de ansatte gode rollemodeller og deltar selv i leken på en nær, støttende og utfordrende måte. Barn liker ofte at voksne deltar i lek med dem og den voksenstyrte leken blir da fort til en uformell lærings situasjon hvor leken også kan brukes som et middel mot et konkret læringsmål.

Lek for lekens skyld

Lek er en rettighet barna har, den skal ha en sentral plass i deres liv og egenverdien skal anerkjennes! Spør man barn hva de har lyst å gjøre, får man i stor grad til svar «LEKE». Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i barnehagen, og barnehageansatte får et særlig ansvar for å utvikle dette prinsippet gjennom praktisk arbeid. I lierbarnehagen har leken en sentral plass og lekens egenverdi anerkjennes.

For barns psykiske helse er det en forutsetning at de føler seg inkludert og ser på seg selv som en betydningsfull del av fellesskapet. Gjennom leken etablerer barna gode relasjoner og vennskap bygges. Leken fungerer da som en brobygger, den utjevner sosiale forskjeller og berikes gjerne av ulike etnisitet, kultur og språk.

I Rammeplanen påpekes det at barnehagen skal gi barna gode vilkår for lek og derigjennom sørge for at barn opplever et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke,

utforske, lære og mestre. For å realisere barns rett til lek må vi som jobber i barnehagen prioritere og arbeide systematisk med leken.

- Leken må få en sentral plass i barnehagehverdagen, bl.a. gjennom å organisere og strukturere dagen på en måte som realiserer barnas rett til å leke.
- Overstrukturerte tidsplaner må vurderes og unødvendige brudd i hverdagen må unngås.
- Rom og lekemateriale må organiseres og tilrettelegges på en inspirerende måte og være tilgjengelig for barna.
- Barns medvirkning må ivaretas gjennom at barna er aktivt deltagende i planlegging, gjennomføring og evalueringen av det leketilbudet de faktisk får.

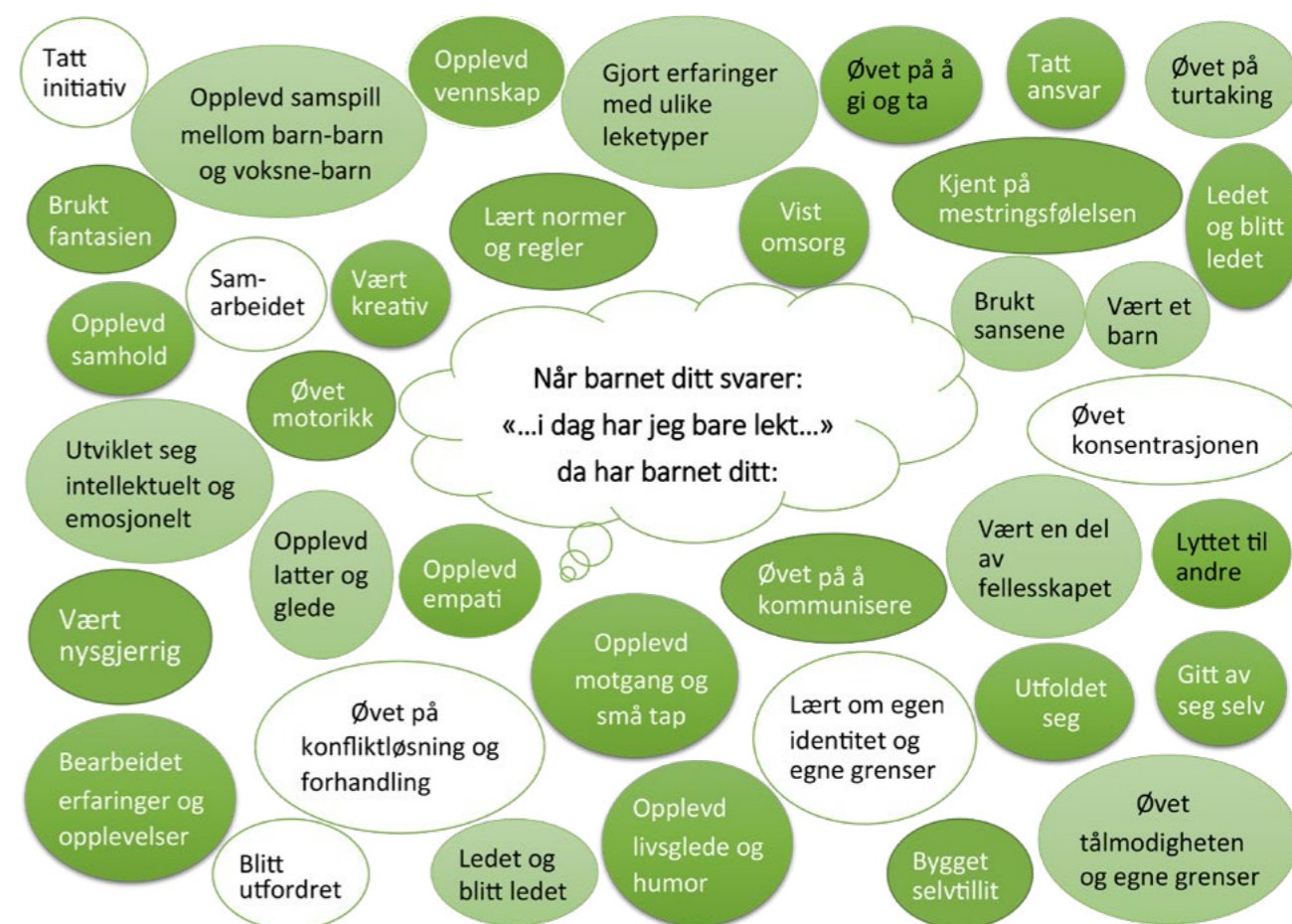
Lek som middel til læring

Både formell og uformell læring skjer gjennom lek. Ved å la leken være barnas viktigste læringsarena, tar barnehagen utgangspunkt i barnas egne forutsetninger for læring. Gjennom leken utvikler barna først og fremst sin egen lekekompetanse, noe som igjen er en grunnleggende ferdighet for videre utvikling. De lærer å vente

på tur, sosiale ferdigheter, å mestre motgang og de får trening i å løse konflikter.

Leken er en metode for læring som bidrar til å skape engasjement, interesse og motivasjon, og som derfor lett skaper mulighet for nye erfaringer og opplevelser. I lierbarnehagen arbeides det gjerne temabasert med innhold

fra alle rammeplanens fagområder kombinert med egne fokusområder. Opplevelser og erfaringer fra temaarbeidet tas gjerne med videre i leken og skaper ytterligere læring og implementering hos det enkelte barn. Den temabaserte tilnærmingen til fagområdene videreføres gjennom arbeidet med dybdeområdene i lierskolen.

Kilde: Utdanningsforbundet

Kjennetegn på beste praksis i lierbarnehagen:

- Tid og rom for lek prioriteres i organiseringen av hverdagen.
- Ansatte har kunnskap om lek og evner å omstille dette til god praksis.
- I lekbaserte lærings situasjoner går temaarbeid og hverdagsaktiviteter hånd i hånd, beriker hverandre og bidrar til utvikling.
- Anerkjennende og observante ansatte er tett på barna, observerer og trer støttende inn ved behov.
- Det tilrettelegges for stimulerende lekemiljøer både inne, ute og i nærmiljøet.

Lek og læring i lierskolen

Lek

Læreplanverket (LK20) peker på at lek er nødvendig for trivsel og utvikling i skolen, og at lek gir mulighet for kreativ og meningsfull læring. I lierskolen benyttes leken som metode for faglig læring, men også som en arena for å jobbe med målsettingene i læreplanens overordnede del. Lek og læring henger sammen og er gjensidig avhengige av hverandre i arbeidet mot skolens doble oppdrag om danning og utdanning.

Alle ansatte har en viktig rolle i barns lek og læring, både ved å beskytte, bekrefte, og berike leken. Med lærernes og andre ansattes støtte kan leken fremme kommunikasjon og samarbeid som gir elevene mot og trygghet til å ytre egne meninger, og til å si ifra på andres vegne. Ved å lære å lytte til andre og samtidig argumentere for egne syn, får elevene et grunnlag for å håndtere uenighet og konflikter. Elevene skal erfare at de blir lyttet til i skolehverdagen, og at de kan påvirke det som angår dem. Slike erfaringer utvikler verdier som toleranse og gjensidig respekt.

Noen barn strever med å delta i leken da de ikke deltar naturlig i lek, eller faller utenfor lekefelleskapet. I lierskolen tar vi ansvar for å tilrettelegge leksituasjoner slik at leken blir mest mulig inkluderende, og at negative handlingsmønstre ikke fester seg. Vi arbeider bevisst med sosial kompetanse gjennom lek, slik at elevene skal utvikle sin identitet i et inkluderende og mangfoldig felleskap. Gjennom lek kan de bli trygge språkbrukere, utvikle sin språklige identitet, og bruke språk for å tenke, skape mening, kommunisere og knytte bånd til andre.

I lek med andre barn utvikler elevene selvregulering, som er avgjørende for læring og

sosial tilpasning. Selvregulering innebærer viljestyrt atferd, at vi tenker før vi handler, og hjelper oss til å nå fremtidige mål og tilpasse egen atferd til sosial kontekst. I lek med venner blir eleven oppmerksom på de andre elevenes innspill, de bruker sine tidligere erfaringer fra tilsvarende aktiviteter og styrer egne impulser for å lykkes med felles prosjekt. Barns tidlige selvregulering er en viktig forløper for god tilpasning i skole, studier, arbeidsliv og fritid.

Peter 8 år:
Det er gøy å leke når vi er i gymsalen – for der er det mye å finne på av gøy ting. Når lærerne leiker er det ekstra gøy

Leken er med på å bygge et stimulerende læringsmiljø. Leken kan brukes som et organisatorisk grep for å lage mindre undervisningsgrupper og mer elevstyrt aktivitet i skolehverdagen. Skaperglede, engasjement og utforskertrang utvikles i gode lekemiljøer der elevene får erfaring med å se muligheter og omsette ideer til handling. Gjennom varierte lek- og læringsmiljø ute, vil elevene kunne oppleve naturen og se den som en kilde til nytte, glede, helse og læring. I lierskolen tilrettelegger vi for en kombinasjon av fri lek og lekbaserte læringsaktiviteter som fremmer elevenes trivsel og læring.

Kompetansebegrepet

Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning (LK20).

Kompetansebegrepet i LK20 har mye til felles med definisjonen av dybdelæring, hvor eleven skal utvikle varig forståelse, evne til kritisk tenkning, og være aktiv i egen læringsprosess. Læring av begreper er essensielt for forståelse. Enkelt kan vi si at dybdelæring er det samme som læring med et progressivt læringsyn, og en forutsetning i arbeidet mot kompetansebegrepet.

Markus 9 år:
Jeg må vite at jeg kommer til å klare det til slutt for at det skal være gøy å gjøre alle oppgavene. Jeg synes det er bedre å gjøre ting med kroppen. Læringsbrettet er nest best, og jeg ønsker at vi får flere morsomme apper.

Dybdelæring og flerfaglige dybdeområder

Lierskolen har samlet emner som naturlig henger sammen innenfor de ulike fagene i *dybdeområder*. *Dybdeområdene* er flerfaglige emner som gir elevene mulighet til fordyp-

ning, utvikling av varig forståelse, og å se sammenhenger i og på tvers av fag. Kompetansemålene i fag, de tre tverrfaglige temaene, og utvikling og praktisering av grunnleggende ferdigheter inngår naturlig i dybdeområdene.

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
1. trinn	Her er jeg!	Familie våre	Min digitale verden	Naturen rundt oss
2. trinn	Kroppen	Barn i Norge og verden	Fortellinger	Miljø
3. trinn	Vennskap og tilhørighet	Reise	Vi er oppfinnere og eventyrere	Dyr
4. trinn	Lier	Før og nå	Vi forsker	Vann
5. trinn	Aktiv i naturen	Økonomi, forbruk og reklame	Identitet	Tidsreise
6. trinn	Tenk deg om	Rom	Kropp og helse	Norge
7. trinn	Bærekraftig samfunn	Folk og kulturer	Lek med språk	Fremtid
8. trinn	Identitet og fellesskap	Skaperglede	Språk og kultur	Jorda
9. trinn	Livet	Verden i endring	Mangfold	Kjærlighet
10. trinn	Globalisering	Jeg og fremtiden	Makt og påvirkning	Muligheter

Dybdeområdene er også en viktig struktur for strategien, *sammen bygger vi kapasitet for fremtiden*. En enhetlig temastruktur gir gode muligheter for felles planlegging, gjennomføring og evaluering av undervisning på den enkelte skole, i nettverksmøter og i samarbeid med ulike aktører.

Skolens samarbeid med *Kulturskolen*, *Den Kulturelle Skolesekken (DKS)* og *Sunne Aktive Liunger (SAL)* m.fl. skal støtte opp under

arbeidet med dybdeområdene, og gi variasjon, inspirasjon, og støtte til lærernes undervisning og elevenes læring. Tverrfaglig samarbeid mellom praktisk-estetiske fag og «teorifagene» kan bidra til økt skaperglede og lærelyst. Samarbeid mellom de forskjellige ovennevnte aktørene preges av fremoverlent, tydelig, og effektiv kommunikasjon. På denne måten fremmer vi samskappingsprosesser av høy kvalitet, som berikes av utfyllende kompetanse på ulike fagfelt.

Elevråd:

Vi trenger artige og varierte oppgaver, ikke bare sitte stille å jobbe, men også kunne gjøre noe aktivt.

Skaperglede, engasjement og utforskertrang

Fokus på verdien skaperglede, engasjement og utforskertrang bygger på arbeidet med praktisk, relevant, utfordrende og variert

opplæring (PRUV). Elevene lærer gjennom aktiv deltakelse, gjennom å undre seg, stille spørsmål, utforske, prøve ut og skape, og utvikler gradvis evnen til å ta en aktiv rolle i egen læring og utvikling.

I opplæringen møter elevene problemorienterte oppgaver og læringsoppdrag som er åpne for individuell tilpasning og ulike læringsstrategier. Elevene får erfaring med å se muligheter og omsette idéer til handling. I noen av dybdeområdene samarbeider skolene i Lier med Ungt Entreprenørskap. Elevene utvikler ferdigheter og egenskaper som samarbeid, problemløsning og kreativitet, kritisk og selvstendig tenkning og refleksjon. Ved å gi barn og unge mulighet til å engasjere seg i utfordringer og muligheter lokalt og

regionalt, vil de allerede i tidlig alder bidra til verdiskaping i sitt nærmiljø.

Lærernes planlegging og gjennomføring av opplæring preget av lek og PRUV er helt avgjørende for å fremme og opprettholde engasjement og lærelyst gjennom hele opplæringsløpet og fullføring av videregående opplæring. I lierskolen bruker vi mulighetsrommet som ligger i variert og formålsrettet bruk av digitale verktøy, med fokus på produksjon.

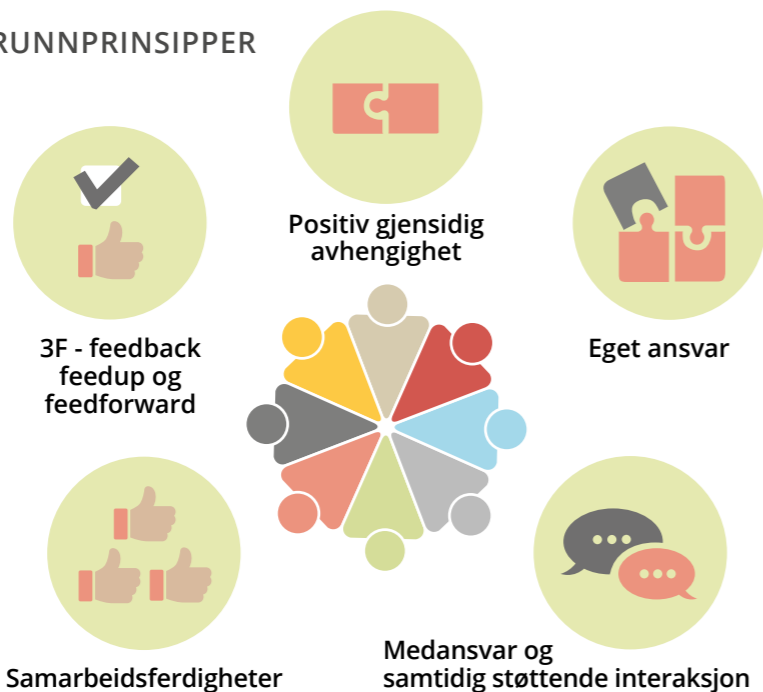
Samarbeidslæring

Samarbeidslæring er organisert bruk av små grupper hvor elevene arbeider for å maksimere egen og andres læring (Johnson et.al, 1994).

I samarbeidsgruppene diskuterer elevene fagstoffet og hjelper hverandre slik at alle forstår. Læringsgruppene fungerer slik at ens positive resultat gir fordeler for andre, og at andres positive resultater gir fordeler for en selv. Ansatte i lierskolen tilrettelegger for sam-

arbeidslæring hvor elevene bidrar aktivt, er avhengige av hverandres bidrag, gir hverandre tilbakemeldinger, reflekterer sammen, og utvikler gode samarbeidsferdigheter. Samarbeidslæring kan også bidra til å skape engasjement og lærelyst.

GRUNNPRINSIPPER

Johnsen et.al, 1994
- oversatt av Grünerløkka skole

Underveisvurdering som gir lærelyst

Formålet med underveisvurdering er å fremme læring, bidra til lærelyst og å gi informasjon om kompetansen underveis i læringsløpet. En grunnleggende forutsetning i formålsrettet vurderingspraksis er at vurderingen er en

del av læringsprosessen. I lierskolen er planlegging av underveisvurdering en viktig del av å planlegge læringsopplegg innen de ulike dybdeområdene. På denne måten kan underveisvurdering bli til en læringsfremmende praksis som preger det daglige møtet med elevene.

Gode tilbakemeldinger: Tilbakemeldingene tar alltid utgangspunkt i faglige og/eller sosiale mål forankret i læreplanen. Elevene involveres når det settes opp mål og kriterier for opplæringen, og gode dialoger sikrer elevens forståelse for tilbakemeldingene de får. Det er viktig å tenke gjennom når eleven har størst læringsutbytte av lærernes tilbakemeldinger. Det kan være at elevene har behov for tilbakemelding på idéer i en startfase, på veivalg underveis i prosessen, eller når de har klart et

førsteutkast. Elever fra lierskolen forteller at de blir motivert av lærere som gir dem mulighet til å forbedre produktene sine.

Alexandra 12 år:
Læreren må skryte av elevene, og gi oss noen få ting å øve på.

Lærere i lierskolen gir tilbakemeldinger som preges av formålet om å fremme læring og lærelyst gjennom å balansere tilbakemeldinger som sier noe om hva eleven mestrer, og hva eleven bør gjøre for å utvikle seg videre. Tilbakemeldinger i lierskolen hjelper elevene til å kunne svare på tre sentrale spørsmål om egen læring:

1. Hvor står jeg?
2. Hvor skal jeg?
3. Hva bør jeg gjøre for å komme videre i læringen?

(<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/vurdering/undervisvurdering/tilbakemeldinger/>)

For at eleven skal ha god nytte av lærerens tilbakemeldinger må det være en god relasjon mellom elev og lærer. God undervisvurdering er også en arena for relasjonsbygging.

Lærerne i lierskolen legger til rette for mestringsopplevelser som styrker elevenes tillit til læreren som veileder. Elevenes bevissthet omkring egen faglige progresjon kan bidra til å styrke deres mestringstro og motivasjon for læring.

Vilde 10 år:

Ikke ha tavleundervisning, men ha mer praktisk hvor vi kan være litt ute av klasserommet.

Elevinvolvering i undervisvurdering:

Vurdering av eget og andres arbeid er viktig når undervisningen skal stimulere elevenes kompetanse i metakognisjon og selvregulering.

Elever som vurderer hverandres faglige arbeid lærer både av det de vurderer, og i en menings- skapende kommunikasjon. Dette forutsetter et trygt læringsmiljø, tydelige faglige kriterier, og fokus på styrkebaserte, konstruktive tilbakemeldinger. På denne måten kan elever i lierskolen være viktige læringsressurser for hverandre, samtidig som de får større innsikt i eget læringsarbeid.

Dybdelæring er en gradvis utvikling av kunnskap og varig forståelse. Begrepet gradvis utvikling forutsetter at ny kunnskap og nye ferdigheter blir knyttet opp mot det elevene kan fra før. Lærerne i lierskolen legger til rette for undervisvurdering som skaper bevissthet og aktiverer elevens forkunnskaper og ferdigheter. Elevens egenvurdering er en forutsetning for å få til dette.

Undervisvurdering som baserer seg på mål eleven forstår, og hvor eleven deltar og blir hørt underveis i læringsarbeidet, er en nøkkel til å tilpasse opplæringen. Læreren sammen med eleven får individrettet informasjon om de tre sentrale spørsmålene. Den daglige dialogen, samt faglige samtaler før, underveis og i etterkant av et arbeid, er kilder som brukes målrettet for å finne informasjon læreren trenger for å tilrettelegge. Med god vurdering som utgangspunkt møter vi alle elevene i lierskolen med tro på at de kan lykkes. De får utfordringer som krever utholdenhet og mål de må strekke seg etter. Det er i skjæringspunktet mellom utfordringer og opplevelse av mestring at elevenes mestringstro utvikles. Mestringstro er essensielt for lærelyst og livsmestring.

I lierskolen varierer vi vurderingsformer, og bruker digitale verktøy slik at elevene får muligheten til å vise sin kompetanse på ulike måter. Med økende alder får elevene større

handlingsrom til å velge produkt og vurderingsform.

Undervisvurdering på tvers av fag: Når flere lærere vurderer det samme produktet, vil de ulike fagperspektivene både utfylle hverandre, men også støtte elevene i å kunne forstå sammenhenger mellom fag. Forståelse for sammenhenger kan igjen føre til at fagkunnskap fremstår som mer relevant for elevene. I lierskolen brukes dybdeområdene til å planlegge vurdering ut ifra tematiske fellesnevner. Dette er særlig viktig på ungdomstrinnet hvor opphopning av vurderings-situasjoner kan utløse stress, spesielt i slutten av en periode eller før halvårsvurderinger.

Vurdering og karakter på ungdomstrinnet:

Karakteren har lett for å ta elevenes fokus vekk fra den kvalitative tilbakemeldingen i undervisvurderingen. I lierskolen oppfordres derfor lærerne til å benytte karakterer i så liten grad som mulig og heller benytte under middels, middels og over middels måloppnåelse sammen med gode tilbakemeldinger etter gitte vurderingskriterier.

I lierskolen samarbeider lærer og elever om tydelige vurderingskriterier og en felles forståelse av disse. Både elevenes egenvurderinger og lærernes vurderinger og framovermeldinger tar utgangspunkt i vurderingskriterier forankret i kompetansemål i fagene.

Elever og foreldre som ikke er vant til slik vurdering, kan i starten være usikre på hvordan eleven ligger an faglig. Lærere i lierskolen har lav terskel for å tilby samtaler når det signaliseres usikkerhet, eller det kommer opp spørsmål rundt elevenes måloppnåelse.

Kjennetegn på beste praksis i lierskolen:

- Vi gir leken en sentral plass gjennom hele utdanningsløpet.
- Vi er til stede, observerer, trer støttende inn når det trengs og hjelper barn og unge til å håndtere konflikter uten at leken avsluttes.
- Vi legger til rette for lek som kan stimulere til vennskap, relasjonsbygging, språkutvikling, undring og kreativitet.
- Dybdeområdene preges av praktisk, relevant, utfordrende og variert opplæring som bidrar til engasjement og motivasjon for livslang læring.
- Elevene opplever helhet og sammenheng i opplæringen gjennom å jobbe med dybdeområdene på ulike læringsarenaer, både inne og utendørs. De jobber med temarelaterte begreper, metoder og ideer i og på tvers av fag.
- Alle elever møter faglige utfordringer og opplever mestring.
- Det jobbes systematisk med språkopp-læring og de grunnleggende ferdighetene.
- Vi analyserer og drøfter resultater fra kartleggingsprøver og setter inn målrettede tiltak på individ- og gruppenivå.
- Samarbeidslæring og samhandling preger både faglig og sosial læring.
- Elevene trener kritisk tenkning og refleksjon bl.a. ved å jobbe med åpne og problemorienterte oppgaver, og ved å vurdere og evaluere egen læring og læringsprosess.
- Elevene vurderer seg selv, og får konkrete tilbakemeldinger om faglig ståsted og videre utvikling.
- Elevene tar egne valg i lærings- og vurderingsprosessen, f.eks. ved å velge læringsstrategier, produkter og vurderingsformer.

Livsmestring

Effekt mål: Barn og unge er robuste, mestrer hverdagen og er rustet for fremtidige utfordringer.

Vårt fokus på livsmestring skal gi barn og unge kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og muligheter for å ta ansvarlige livsvalg.

Brage 14 år:
Humor eller morsomme aktiviteter inn i fagene gir meg lærelyst.

Livsmestring kan defineres som «å utvikle ferdigheter og tilegne seg praktisk kunnskap som hjelper den enkelte til å håndtere medgang, motgang, personlige utfordringer, alvorlige hendelser, endringer og konflikter på en best mulig måte, samt å skape en trygghet og tro på egne evner til å mestre også i fremtiden» (LNU, 2017).

Livsmestring i rammeplanen for barnehage omhandler først og fremst betydningen av å fremme barns trivsel, mestring og følelse av egenverd. Skolens læreplan vektlegger verdvalg og betydningen av mening i livet, mellom-

menneskelige relasjoner, å kunne sette grenser og respektere andres, og å kunne håndtere tanker, følelser og relasjoner. Andre aktuelle områder kan være ulike levevaner, seksualitet og kjønn, rusforebygging,

mediebruk, forbruk og personlig økonomi. Det viktigste arbeidet for livsmestring er det som skjer i barnehage- og skolehverdagen. I tillegg samarbeider vi med andre kommunale virksomheter og eksterne aktører som innehar kompetanse på området og som kan støtte og bygge opp under dette viktige arbeidet i barnehagene og skolene.

Sunne og aktive liunger: Vi samarbeider tett om Lier sin modell for livsmestring som heter *Sunne og aktive liunger* (SAL). Ulike tiltak for fysisk aktivitet og bevegelsesglede, sunne

matvaner, trivsel og god mental sunnhet er nedfelt i våre rutiner og en naturlig del av både barnehage- og skolehverdagen.

Ungt Entreprenørskap: Lierskolens samarbeid med Ungt Entreprenørskap støtter opp under det å gjøre seg kjent med samfunnet rundt seg, ulike yrker, demokratiet vårt, økonomi og karrierevalg.

Fellesaktiviteter: Fellesaktivitetene for livsmestring i lierskolen er tilpasset skolens dybdeområder på hvert trinn. Hensikten er at disse skal bygge opp under det elevene skal lære i perioden, i tillegg til å bidra til en mer praktisk, relevant, utfordrende og variert (PRUV) opplæring. Aktivitetene er konkretisert i skolens lokale læreplan og beskrevet i *Aktivitet- og kompetanseplanen for Liers barnehager og skoler*. Planen utgis årlig og skal støtte opp om oppvekstsektoren sine kvalitets- og utviklingsområder.

Naturskolen: Mens fellesaktivitetene for lierskolen er universelle tiltak som når alle elevene, er Naturskolen for de elevene på 6.-10. trinn som ønsker endringer og flere gode dager. Naturskolen er en integrert del av det ordinære skoletilbudet i Lier og drives av lærere i lierskolen med etterutdanning i Trygg av Natur sin metodikk for livsmestring. Metodikken handler om å gi elevene mer tillit, medbestemmelse og handlingsrom, og de får veiledning og verktøy for å få til det de ønsker mer av i hverdagen sin. På naturskolen er elevene en del av en fast gruppe, på tvers av skolene i Lier, som tilbringer en skoledag per uke i 12 uker sammen. På naturskolen brukes naturen som lærings- og mestringsarena.

God fysisk og psykisk helse

Livsmestring dreier seg om å kunne forstå og påvirke faktorer som har betydning for vår sammensatte helse. Det er vanlig å dele helse i fysisk og psykisk helse. Det er imidlertid viktig å understreke at god fysisk helse også fremmer mental sunnhet.

Systematisk arbeid for god fysisk helse

Med barn og unges fysiske helse tenker vi på fysisk aktivitet, sunne matvaner og god og nok hvile og søvn. Målet med fysisk aktivitet er at alle skal med, og at alle barn og unge i lierbarnehagen og lierskolen skal få tilpassede og varierte utfordringer. Det velges inkluderende og lekpregede aktiviteter og samarbeidsøvelser. I tillegg til det sosiale aspektet, legger aktivitetene fundamentet for motorisk utvikling og livslang bevegelsesglede.

Barn og unge i lierbarnehagen og lierskolen er ute hver dag, uavhengig av vær og årstid. I barnehagen tilrettelegges det for planlagt fysisk aktivitet og ukentlige turdager. I tillegg tilbys aktiviteter i samarbeid med SAL og deres veiledere. Vi sørger for god balanse mellom aktivitet og hvile.

Fredrik 15 år:

Det er viktig med bra lærere, mye frisk luft, og å være sosial.

Målet er at elevene i lierskolen deltar i minimum en halv time fysisk aktivitet i løpet av skoledagen, i tillegg til ukas kroppsøvingstimer. I skolens friminutt legges det til rette for at elevene er aktive, helst ute. Flere av skolene er med i *Trivselslederprogrammet* som skal bidra til et trygt skolemiljø gjennom organisert aktivitet i friminuttene. Både barnehagene og skolene skal tilby gode valgmuligheter for fysisk aktivitet i attraktive inne- og utemiljø.

Elevene i lierskolen oppfordres til å gå eller sykle til og fra skolen, med mindre de er avhengige av skoleskuss. Årlig deltar skolene på ulike aktivitetskampanjer som for eksempel *Beintøft* og *Aktiv på skoleveien*, og det lages nå *Hjertesoner* rundt skolene.

I lierbarnehagen og lierskolen jobber vi for at barn og unge skal tilegne seg god måltidsrytme og sunne matvaner, og alle skal få god tid til å spise i trygge og trivelige omgivelser. Det er de nasjonale kostholdsrådene som definerer

sunne matvaner. I barnehagen tilbys et variert og sunt kosthold hver dag. I skolen har elevene med matpakke, og det er lagt til rette for et mellommåltid i tillegg til lunsj. Det er ulike løsninger på skolefritidsordningene, der noen av skolene har lagt opp til at elevene har med egen matpakke, mens andre betaler matpenger og får servert mat. Der skolene har kantine, serveres det et sunt alternativ til matpakka.

I Lier har vi et tett samarbeid mellom ansatte, foreldre, helsetjenesten, lokale gårdbrukere og kommunens frisklivsansatte for å lykkes i arbeidet med sunne og gode matvaner. Den systematiske satsingen både i barnehage og skole følger retningslinjer for mat og måltider i barnehage og skole.

Systematisk arbeid for mental sunnhet

God psykisk helse har sentral betydning for lek, læring, utvikling og livsmestring. Vi har en viktig oppgave i å fremme barn og unges psykiske helse og gi hjelp til de som strever. Psykisk helse er en beskrivelse av vårt indre liv og handler om hvordan vi greier å håndtere hverdagen.

Ansatte i barnehagen og skolen møter alle barn og unge og har dermed mulighet til å fremme (eller hemme) deres psykiske helse. Vi har også mulighet til å identifisere og formidle hjelp til de som trenger det. Gjennom kunnskap om riktig tilrettelegging av leke- og

læringsmiljø, samt andre viktige tiltak som fremmer god psykisk helse, gir vi et sentralt bidrag til livsmestring. Det er en veldokumentert sammenheng mellom kvaliteten på vår yrkesutøvelse på den ene siden og barn og unges psykologiske velvære, motivasjon og utvikling på den andre. Vi har et viktig mandat i vårt samarbeid med foreldrene og kommunens hjelpetjenester.

Nora 15 år:
Vi burde lære mer om psykisk helse

Det som fremmer mental sunnhet er å gjøre noe aktivt, sammen med andre, som oppleves meningsfylt. Barnehagen har en helsefremmende og forebyggende funksjon hvor barnas psykiske helse skal fremmes. Barna skal bli kjent med ulike følelser og oppleve mestring og egenverd.

I skolen er det læreren og laget rundt barnet som har størst innflytelse på elevenes selvfølelse, motivasjon og opplevelse av mestring. Fellesaktivitetene i lierskolen skal bygge opp under, forsterke og supplere det som gjøres i skolen. Lierskolens elever får gjennom læringsløpet flere økter som støtter det daglige fokuset på livskvalitet og god psykisk helse.

Sosioemosjonell kompetanse, essensielt for livsmestring

Sosial kompetanse

Sosial kompetanse er nøkkelen til fellesskapet for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskaper og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill.

Å oppnå god sosial kompetanse er en livslang prosess. Kompetansen er sentral for at barn og unge skal lykkes og trives, og for at de skal bli verdsatt som venn og likeverdig deltaker i spillet med andre. En person som samhandler godt med andre, kan både tilpasse seg fellesskapet og være en synlig deltaker som hevder sin plass (Rammeplan for barnehage).

Barnehage og skole er en vesentlig del av barn og unges oppvekstmiljø. De er begge arenaer for å søke tilhørighet, vennskap og anerkjennelse blant jevnaldrende. Ansatte har en viktig rolle i å tilrettelegge for et positivt sosialt samspill og for å hindre at noen blir utsatt for sosiale belastninger som krenkelser, trakassering og mobbing. Hvordan barn og unge lykkes med å tilfredsstille sosiale behov har stor betydning for deres velvære og psykiske helse (se mer i kapittelet om inkluderende barnehage- og skolemiljø).

Vi skal bidra til at barn og unge utvikler seg til selvstendige individer som vurderer konsekvensene av, og tar ansvar for, sine egne handlinger. Arbeidet bygger i det store og hele på de fem prinsippene som visualiseres i epleblomsten: empati, samarbeidsferdigheter, selvhverdelse, selvkontroll og ansvarlighet (Graham og Elliot).

Når vi både i lierbarnehagen og lierskolen har fokus på lek og samarbeidslæring, knyttes sosial kompetanse sammen med de faglige

målene fra både rammeplanen og læreplanverket. I tillegg jobbes det med ulike program for trening av sosial og emosjonell kompetanse. Vi jobber daglig for at faglig og sosial utvikling og læring i større grad skjer parallelt, slik at man ikke ser på arbeid med sosial kompetanse isolert.

Emosjonell kompetanse

Barn og unge trenger å bli kjent med både egne, men etter hvert også andres følelser, for å kunne fungere godt. Alle følelsene har en funksjon, og vi er helt avhengig av dem for å kunne fungere i et fellesskap. Følelsene har en mening, de fungerer som kommunikasjon, de er avgjørende for å kunne være i relasjon til andre, de gir informasjon om hva vi trenger og om hva vi bør gjøre. Det er helt avgjørende for både ansatte, barn og unge å ha emosjonell kompetanse for å forstå sammenhengen mellom tanker, følelser og handling. Etter hvert som barn og unge utvikles, handler det om både å validere og å regulere følelser, styre atferden sin, finne løsninger, bygge selvtillit og selvinnsikt for å kunne trives og være trygg i lek og læring i samspill med andre. Barn og unge utvikler følelsene sine i en kontekst - ikke i et vakuum.

Sondre 10 år:
Det viktigste er at man har gode venner og at læreren ser deg.

Ansattes temaforståelse og relasjonskompetanse

I det systematiske arbeidet med livsmestring i lierbarnehagen og lierskolen har vi fokus på alle ansattes temaforståelse og relasjonskompetanse.

I møte med barn og unge som har det vanskelig, blir det viktig å kjenne til metoder for forståelse og håndtering av deres uttrykk og atferd. Trygg tilknytning etableres når barn og unge opplever seg forstått, verdsatt og godt ivaretatt av de voksne. Gode og nære relasjoner til trygge voksne bidrar til at barn og unge henvender seg til de ansatte med sine behov. Slik kan de bli mer robuste i møte med utfordringer. De får erfaring med å søke hjelp og støtte når noe blir vanskelig. Gjennom å bli tålt og akseptert, også når de gjør feil, lærer den enkelte å tåle og akseptere seg selv og andre. Dette er en sentral del av det å lære seg selv å kjenne i ulike situasjoner og er høyst relevant for barn og unges livsmestring og utvikling som menneske.

Ansatte med god relasjonskompetanse vil lettere kunne fange opp signaler om barn og unge som trenger ekstra hjelp og støtte. I lierbarnehagen og lierskolen tar vi utgangspunkt i deres egne erfaringer, tanker og følelser, og legger til rette for situasjoner som gir rom for

lytting, refleksjon, undring, spørsmål, innlevelse og bekreftelse.

I lierbarnehagen og lierskolen jobber vi parallelt med sosial og faglig læring. I det daglige arbeidet betyr det at vi må planlegge for den enkeltes behov for å mestre sosialt, emosjonelt og faglig. Progresjon og utviklingsmål er viktig, men må balanseres slik at elevene ikke opplever det stressende eller utmattende. Grunnlaget for livsmestring er egenverd og selvfølelse, det å føle seg god nok som den man er, uavhengig av hvor godt man presterer.

Kjennetegn på beste praksis i lierbarnehagen og lierskolen:

- Vi lærer barn og unge å kjenne egne følelser og grenser, og å respektere andres.
- Vi legger til rette for fysisk aktivitet og sunne matvaner.
- Vi gir barnehagebarna og skoleelevene medbestemmelse, tillit og handlingsrom.
- Vi bygger sosioemosjonell kompetanse parallelt med faglig kompetanse.
- Vi samtaler om, og gir barn og unge gode verktøy for å håndtere hverdagen.
- Vi samarbeider aktivt med hjelpetjenester til det beste for barn, unge og deres foreldre.

Inkluderende barnehage- og skolemiljø

Effekt mål: Alle barn og unge opplever inkludering, tilhørighet og et sosialt fellesskap.

Alle barn og unge har rett til et godt og inkluderende barnehage- og skolemiljø. I Lier lærer barn og unge å respektere forskjellighet og forstå at alle har en plass i fellesskapet. Når barn og unge møter respekt og anerkjennelse i miljøet, bidrar dette til en opplevelse av tilhørighet. Barnehagen og skolen legger aktivt til rette for utvikling av vennskap og sosialt fellesskap. Barn og unges selvfølelse støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og ta hensyn til andres. Alle barn og unge skal erfare å være betydningsfulle for fellesskapet og være i positivt samspill med dem rundt seg.

Ansatte i barnehage og skole er profesjonelle voksne som har ansvar for å skape en kultur blant barn, unge og voksne som fremmer gode og trygge barnehage- og skolemiljø. Praksisen vår speiler kunnskapen, holdningene og ferdighetene våre. Lier har utarbeidet en digital plan for et inkluderende barnehage- og skolemiljø.

Plan for inkluderende barnehage- og skolemiljø

Planen for inkluderende barnehage- og skolemiljø gir føringer for hvordan ansatte i barnehage og skole skal arbeide for å skape et trygt og godt miljø og håndtere mobbing og andre krenkelser. Barn, unge og foreldre i Lier kommune opplever å bli tatt på alvor når de har en bekymring. Barnehagene og skolene iverksetter tiltak og følger nøye opp.

Synne 12 år:

*At ikke bare jeg har lyst
å være med vennene mine,
men at de også har lyst å
være med meg.*

Arbeidet avsluttes ikke før barnet opplever å ha et trygt og godt miljø.

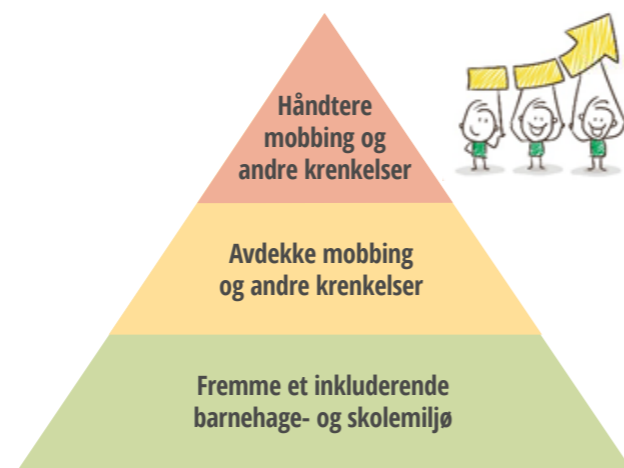
Mobbebegrepet er i stadig utvikling og inneholder i dag flere forklaringer og former enn tidligere. Uavhengig av definisjonene og perspektivene av mobbing og krenkelser, er det individets subjektive opplevelse som gjelder. I planen beskrives det teoretiske grunnlaget for mobbing, samt informasjon om rettigheter, plikter, rutiner og tiltaksarbeid på ulike nivåer. Barnehagene og skolene i Lier jobber helhetlig, langsiktig og systematisk for å opprettholde og videreutvikle trygge og gode barnehage- og skole-/læringsmiljøer for barn og unge i kommunen.

«Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i fellesskapet og muligheten til medvirkning» (Lund, Helgeland & Kovac, 2017).

Et systematisk og helhetlig arbeid innebærer å sette inn tiltak på individ-, gruppe-, og systemnivå. Det helhetlige arbeidet er tredelt slik det fremkommer i modellen: fremme et inkluderende barnehage- og skolemiljø, avdekke mobbing og krenkelser, og håndtere mobbing og andre krenkelser. I digital utgave av planen finnes utfyllende informasjon knyttet til områdene i trekanten som virksomhetene omsetter til egen praksis med høy kvalitet.

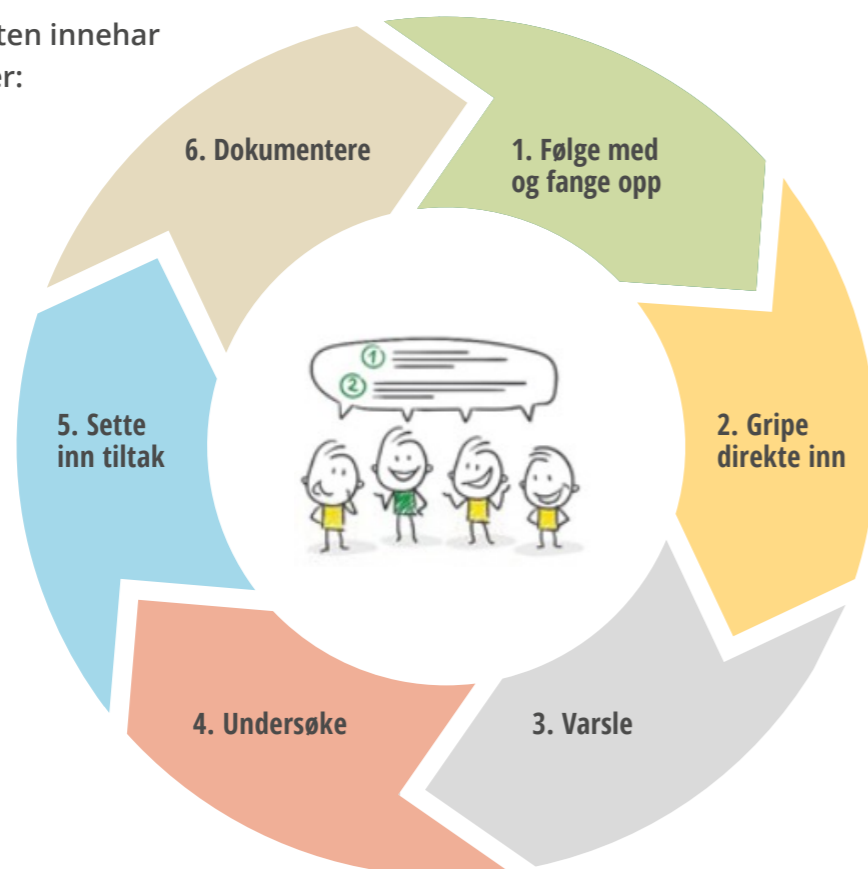

Aktivitetsplikten

Paragraf 41 og 42 i barnehageloven og paragraf 9A-4 i opplæringsloven omhandler aktivitetsplikten. Den utløses når et barn eller en elev ikke har et trygt og godt barnehage- eller skolemiljø. Formålet er å sikre at barnehagene og skolene handler raskt og riktig når barn og unge ikke har det bra på sin arena. Alle

ansatte i barnehage og skole omfattes av aktivitetsplikten. Aktivitetsplikten innebærer også at barnehagen og skolen skal sørge for barnets medvirkning. Dette gjøres ved at involverte barn blir hørt og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i virksomhetens arbeid. Det må tas hensyn til barnets beste i alle vurderinger og handlinger for å oppfylle aktivitetsplikten.

Aktivitetsplikten innehar seks delplikter:

Kjennetegn på beste praksis i lierbarnehagen og lierskolen:

- Vi er trygge og nærværende ansatte som skaper et autoritativt miljø gjennom å være varme og grensesettende.
- Vi har god regelverkskompetanse og forebygger, griper inn mot mobbing og krenkelser og iverksetter tiltak i henhold til aktivitetsplikten.
- Vi skaper gode sosiale fellesskap der alle barn og unge opplever å bli sett og å høre til.
- Vi tar ansvar for støttende og gode relasjoner til, og mellom, barn og unge, og har et godt foreldresamarbeid.

Lærende profesjonsfellesskap

Effektmål: Barnehagene og skolene i Lier er lærende organisasjoner hvor alle ansatte lærer av egen og hverandres praksis. Barn og unges læring og utvikling er i fokus og barnehage- og skoletilbudet er av beste kvalitet.

I lierbarnehagen og lierskolen skal vi jobbe i lærende profesjonsfellesskap hvor kollegaer samarbeider og verdsetter hverandre for å fremme en kollektiv delings- og læringskultur til det beste for barn og unge. Dette skal skje innad og på tvers av virksomheter, sammen med interne og eksterne samarbeidspartnere. Å utvikle lærende profesjonsfellesskap handler om å flytte oppmerksomheten fra den enkelte barnehagelærer og lærer til

fellesskapet og alle ansatte.

Profesjonsfellesskap som begrep viser til en måte å arbeide sammen på som har som mål å forbedre praksis (Hord, 1997). Lærende profesjonsfellesskap kjennetegnes ved at deltakerne har felles mål og ambisjon om å utvikle virksomheten og egen praksis til det beste for barn og unges læring og utvikling.

Et profesjonelt fellesskap er en gruppe profesjonelle mennesker som deler og kritisk undersøker sin egen praksis. Et profesjonsfellesskap kjennetegnes av at teori og praksis kobles sammen.

Hensikten er å samarbeide om kompetanseutvikling for kontinuerlig forbedring. Alle ansatte i barnehagen, skolen og SFO skal være aktive deltakere i profesjonsfellesskapet. I barnehage og skole omtales dette arbeidet som barnehagebasert- og skolebasert kompetanseutvikling.

Ledere i barnehagene og skolene i Lier har ansvar for å tilrettelegge for lærende møter hvor alle ansatte sammen utvikler beste og neste praksis. De ansatte har ansvar for å bidra til deling og refleksjon, trene på nye intervensjoner og bidra til egen og andres læring og utvikling. I Lier skal vi jobbe for å videreutvikle strukturer for samarbeid, støtte og veiledning mellom kolleger, på tvers av barnehager, skoler og SFO. Barn og unge skal ha en naturlig plass i dette arbeidet. I *Aktivi-*

tet- og kompetanseplan for Liers barnehager og skoler finner vi kompetansehevingstiltak som skal bygge opp under den barnehage- og skolebaserte kompetanseutviklingen. Ansatte i skole svarer på Kompetanseundersøkelsen i SNELD-samarbeidet som danner grunnlaget for valg av kompetanseutviklingstiltak. Kompetanseundersøkelsen inneholder også spørsmål og vurderinger knyttet til skolenes profesjonsfellesskap og skal være et utgangspunkt for drøftinger og diskusjon.

Sindre 15 år:

For at jeg skal ha lyst til å lære så må jeg ha gode lærere som ønsker det beste for elevene.

Positiv læringskultur preget av tillit og psykologisk trygghet

I barnehagene og skolene i Lier er vi opptatt av et trygt og godt arbeidsmiljø for alle ansatte. Alle er ansvarlig for å bidra til et godt samarbeidsklima preget av psykologisk trygghet. Et klima som inspirerer til kreativitet, nyskaping og utprøving av ny praksis. I barnehagene, skolene og SFO i Lier skal alle møtes med respekt. Vi jobber for en «vi-kultur» preget av tillit, hvor det å undre seg, vise usikkerhet, prøve og feile og stille spørsmål, ikke bare er akseptert men ønskelig. Vi tilstreber en kultur preget av raushet hvor vi tar alt i beste mening, vil hverandre vel, spiller på lag og heier hverandre fram. Vi har et inkluderende arbeidsfellesskap hvor forskjellighet og mangfold ses på som en ressurs, og hvor ulike synspunkter verdsettes. Vi er lojale overfor hverandre og forplikter oss til å følge opp felles

bestemmelser. Vi jobber for en kultur hvor vi ser og bruker hverandres styrker og foredrer det vi er gode på. Vi er løsningsorienterte og bruker tiden på det vi kan få gjort noe med. Sammen bygger vi kapasitet for fremtiden!

Barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling

Barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling innebærer at barnehagen/skolen, med ledelsen og alle ansatte, involveres og deltar i utviklingsprosesser på egen arbeidsplass. Hensikten er å utvikle barnehagens/skolens/SFOs samlede kunnskap, holdninger og ferdigheter og bevege virksomheten fra individorientering til kollektiv kompetanseutvikling. Barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling handler om å utvikle praksisen sammen, slik at man på best mulig vis kan øke barn og unges trivsel, læring og utvikling. Samhandlingen mellom deltakerne

skaper en kreativ spenning som kan være med på å utvikle organisasjonens kompetanse.

Analyse og vurdering av resultater og data er en viktig del av grunnlaget for utviklingsarbeidet. Vi er opptatt av fortellinger, ikke bare tellinger. Det vil si fortellinger om tall og data for å kunne undersøke og forstå hva som ligger bak tallene. Vi ser resultatene over tid og setter inn umiddelbare individuelle tiltak rettet mot barn og unge, samt systemiske tiltak for forbedret praksis på virksomhetsnivå.

Lærende møter og nettverk

Dersom vi skal lykkes med barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling, må møtearenaene oppleves konstruktive og nyttige. Det er ledelsens ansvar å legge opp til en god møtestruktur, men det er alles ansvar å bidra til at møtene blir gode. I Lier legger vi opp til lærende møter og lærende nettverk og vi støtter oss til Knut Roald sine karakteristiske trekk ved produktive møter i kvalitetsarbeid:

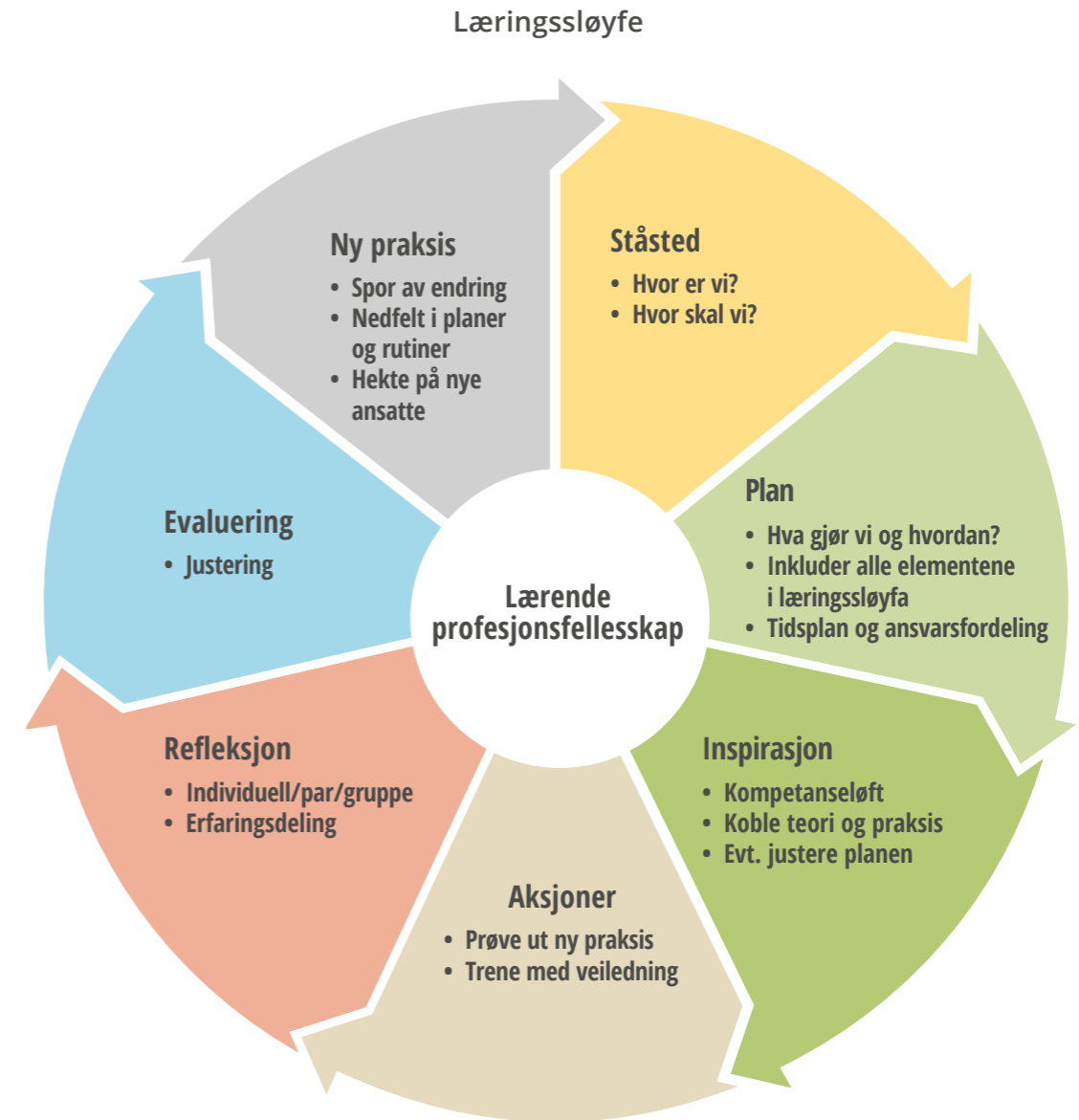
- Medskapning fremfor medbestemmelse – alle møter forberedt (utsendt agenda og forberedelsesoppgave) og dialogen struktureres
- Stille spørsmål og sammen drøfte problemstillinger, heller enn innspill til ferdige forslag
- Bevisst utelate motforestillinger i idéfasen, være tydelig på hva man ønsker når
- Positive erfaringer før negative erfaringer
- Heterogene grupper – på tvers av team, trinn og avdelinger
- Prioritering fremfor avstemming
- Skille mellom utviklingssaker og driftssaker

Aksjonslæring og læringsløyper

Aksjonslæring: Når vi skal utvikle og forbedre egen og virksomhetens praksis, må vi gjøre

mer enn å dele erfaringer og prate om egen praksis, vi må koble teori og praksis og vi må handle. Aksjonslæring er et begrep som brukes om det ansatte og ledere gjør når de systematisk undersøker egen praksis med hensikt å utvikle den (Tiller, 2006). Aksjon pluss læring tilsier at vi både skal handle og samtidig lære, og dermed blir refleksjon over handlingen vesentlig. Aksjonslæringen tilsier at vi skal arbeide systematisk og over tid med å planlegge, prøve ut, reflektere og forbedre. Sagt på en annen måte så krever aksjonslæringen at vi aksjonerer eller handler etter at vi har analysert erfaringene både individuelt og kollektivt. På den måten vil aksjonslæringen medføre en delingskultur der alle blir mer bevisst på, og kan nyttiggjøre seg kunnskapen som allerede finnes, samt utvikle ny praksis.

Læringsløyper: Læringsløyfen under viser hvordan man kan jobbe systematisk med aksjonslæring i det barnehage- og skolebaserte utviklingsarbeidet. Man starter med å definere ståsted ved å analysere data og dagens praksis for så å lage en plan for utviklingsarbeidet. Gode medvirknings- og forankringsprosesser er essensielt for et vellykket utviklingsarbeid. Vi trenger inspirasjon og faglig påfyll for å heve kompetansen innenfor det aktuelle fagfeltet før vi handler. Forbedring av praksis krever trening. Ifølge forskning, øker effekten av trening med hele 70% dersom vi trener med veiledning kontra uten veiledning (Pål Roland). Dette kan f.eks. gjøres i form av ulike varianter av kollegaveiledning eller barnehage- eller skolevandring. For å kunne lære og utvikle oss må vi reflektere, individuelt og i fellesskap. Vi må evaluere og justere før ny praksis etableres hos den enkelte og i organisasjonen i form av organisasjonslæring.

Kjennetegn på beste praksis i lierbarnehagen og lierskolen:

- Vi samarbeider i en positiv læringskultur preget av tillit og psykologisk trygghet.
- Vi er nysgjerrige på egen og andres praksis og bidrar til et klima som inspirerer til kreativitet, nyskaping og utprøving av ny praksis.
- Vi er omforent om veien og målet, er løsningsorienterte og opptretter lojalt overfor det som blir bestemt.
- Vi tar aktivt del i lærende møter og lærer av hverandre for sammen å utvikle beste og neste praksis.
- Vi leser faglitteratur, er datainformert og oppdatert på relevant forskning.
- Vi jobber systematisk i læringsløyper hvor vi planlegger, prøver ut, reflekterer og forbedrer praksis.
- Vi har en sterk, støttende og distribuert ledelse med ambisjon om å fremme en kollektiv og åpen delings- og læringskultur.
- Barnehage- og skoleeier tilrettelegger for gode delings- og læringsarenaer for alle ansatte.
- Sammen bygger vi kollektiv kapasitet på virksomhets- og kommunenivå.

SPRÅKOPPLÆRING

Språk er mer enn ord. Språk betyr mye, og tilgangen til språk er avgjørende for resten av livet. Personalet i lierbarnehagen og lierskolen er bevisst på at kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling. Språket bidrar til å forme vår identitet, oppleve fellesskap med andre mennesker og føle tilhørighet i samfunnet.

I Lier kommune har vi en bevissthet om viktigheten av godt språkarbeid og vi har utarbeidet en egen standard for arbeidet i lierbarnehagen og lierskolen. Standardene skal bidra til å

- heve kvaliteten på språkarbeidet
- jobbe systematisk med språkarbeid
- sikre et likeverdig tilbud til alle barn og unge

Standard for språkarbeid i lierbarnehagen

Standard for språkarbeid i lierbarnehagen bygger på Utdanningsdirektoratets veileder *Språk i*

Amanda 14 år:

Det er viktig at det ikke går altfor fort. Alle lærer i forskjellige tempo.

barnehagen – mye mer enn bare prat. Hensikten med planen er å bidra til en god språkutvikling for alle barn.

Gjennom helhetlige observasjoner og kartlegging av enkeltbarn skal vi sikre at vi fanger opp de barna som har behov for tettere oppfølging. Ved kartlegging av språkmiljøet i egen barnehage vil personalet vurdere sitt pedagogiske arbeid. Dokumentasjonen skal synliggjøre den pedagogiske praksisen og være et utgangspunkt for evaluering og vurderingsarbeid. Slik blir dokumentasjonen en viktig del av arbeidet med å videreutvikle og forbedre språkmiljøet i barnehagen.

Rammeplan for barnehagen (2017) sier at barn lærer språk best ved selv å være språklig aktive.

Derfor skal barnehagen sørge for at barna leker med språk, symboler og tekst slik at språklig nysgjerrighet, bevissthet og utvikling stimuleres. Arbeidet med språk i barnehagen skal være kunnskapsbasert, reflektert, planlagt, begrunnet, organisert, målrettet og helhetlig.

I *Standard for språkarbeid i lierbarnehagen* er det lagt vekt på seks ulike språktiltak. Utvalget er basert på hva forskning sier har effekt, rammeplan for barnehagen og Utdanningsdirektoratets anbefalinger i *Språkveilederen*.

Hver barnehage har sin egen språkkontakt. Språkkontakten er en "språkmotivator" for resten av personalet og bindeleddet mellom barnehagen og språknettverket. Språkkontakten skal inneha kompetanse innenfor områder som barns språkutvikling, flerspråklig utvikling, kartlegging og tiltak, og på den måten bygge kompetanse i egen barnehage.

Kjennetegn på beste praksis i lierbarnehagen:

- Ansatte i barnehagen kjenner og bruker *Standard for språkarbeid*.
- Personalet innehar nødvendig kompetanse om barns språkutvikling, flerspråklig utvikling, kartlegging og tiltak.
- Personalet kartlegger språkmiljøet i egen barnehage jevnlig, minimum hvert tredje år.
- Hver barnehage har en språkkontakt.
- Barnehagen har rutiner for observasjon og kartlegging av barns språkutvikling.
- Resultater av observasjon og kartlegging brukes for å iverksette nødvendige tiltak.
- Barnehagens personale samarbeider med foreldre om god språkstimulering.
- Ved språklige utfordringer har barnehagen rutiner for samarbeid med PPT og Helse-tjenesten for barn, unge, foreldre og gravide.

Even 15 år:

Når jeg arbeider på noe som jeg er god på, så jobber jeg bare på, uten å tenke på at jeg jobber.

Standard for språk, lesing og skriving i lierskolen

Gode ferdigheter i språk, lesing og skriving er en forutsetning for utvikling av elevens identitet og sosiale relasjoner. Elever som av ulike grunner ikke kan kommunisere ved hjelp av tale, får alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK). Barn med et annet morsmål enn norsk opplever at morsmålet verdsettes og blir en viktig del av språkopplæringen for de som vil ha behov for det. Gode språkferdigheter er av stor betydning for deltagelse i arbeidslivet, personlig utvikling og mestringstro.

Lesing og skriving er to av de fem grunnleggende ferdighetene som defineres i skolens læreplan. Gjennom lierskolens digitale *Standard for språk, lesing og skriving*, gis den enkelte skole føringer for språkopplæringen. Standarden bygger på forskningsbasert kunnskap formidlet gjennom Lesesenteret, Skrive-senteret, Statped og Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO). Med utgangspunkt i Standard for språk, lesing og skriving utarbeider den enkelte skole sin lokale plan for språk, lesing og skriving og valg av undervisningsmetoder som begrunnes i forskningsbasert kunnskap.

Lierskolen legger til rette for og støtter elevenes språkutvikling gjennom hele opplæringsløpet og har som mål at alle elever skal nå sitt potensiale. God kvalitet i begynneropplæringen er særlig sentralt for å sikre en god start i opplæringsløpet og for å forebygge behov for spesialundervisning senere. Elever i risikozonen, som står i fare for å bli hengende etter i lesing og skriving, blir raskt identifisert og gode intensive tiltak iverksettes.

Lese- og skrivevansker kommer til uttrykk ulikt og på forskjellige trinn. Dersom elever ikke har forventet progresjon følger skolene *Rutine for lese- og skrivevansker i lierskolen*. For de fleste løser utfordringene seg, men for noen blir vanskene vedvarende. Formell og uformell kartlegging gir læreren kunnskap om elever som strever med å lære språk, å lese eller å skrive. Resultatene av kartleggingen er utgangspunkt for planlegging av videre tiltak. De fleste elever følges opp innenfor det ordinære opplæringstilbudet med kortvarige, intensive, målrettede og varierte tiltak innenfor områdene eleven skårer lavt på. Noen elever utredes videre av Pedagogisk psykologisk tjeneste

(PPT) for vurdering av tiltak og eventuelt spesialundervisning. For å sikre tidlig innsats kartlegges leseferdighetene i begynneropplæringen så tidlig som mulig for å identifisere elever som ikke er kommet godt i gang med lesing. Men tidlig innsats betyr også å komme tidlig i gang når utfordringene oppstår, uansett alder.

Vincent 8 år:

Jeg elsker matte fordi jeg får det til! Engelsk er vanskelig å skrive, men jeg må øve øve øve så jeg kan det når jeg blir voksen.

Kjennetegn på beste praksis i lierskolen:

- Alle skolene har utarbeidet en lokal lese- og skriveplan som bygger på lierskolens *Standard for språk, lesing og skriving*.
- Hver skole har en plan for begynneropplæring som bygger på forskningsbasert kunnskap.
- Alle skolene følger kommunens rutiner om kartlegging knyttet til språkarbeid.
- Resultat av skolens kartleggingsarbeid brukes systematisk for å utarbeide tiltak som igjen følges opp med kartlegging.
- Det er lav terskel for å sette i gang intensive tiltak dersom man ser elever som viser tegn til å streve med språk, lesing og skriving.
- Det er tett samarbeid mellom skole og kommunens pedagogisk psykologisk tjeneste ved bekymring knyttet til lesing og skriving.
- Det er tett samarbeid mellom hjem og skole ved bekymring knyttet til språkopplæringen.

TILPASSET OPPLÆRING OG INKLUDERENDE SPESIALPEDAGOGIKK

I dette kapitlet beskrives hvilke verdier og prinsipper vi skal jobbe etter for å få til god inkludering og kvalitet i spesialpedagogisk hjelp i lierbarnehagen og spesialundervisning i lierskolen. Hensikten er å fremme en felles retning for det spesialpedagogiske arbeidet som hver virksomhet oversetter og omsetter til egen kontekst og eget utviklingsarbeid. Melding fra Stortinget 6 (2019-2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO* gir oss føringer for forbedring og foredling. Her er inkludering, tilpasset opplæring, tidlig innsats og det å bygge et lag rundt barnet sentrale elementer som det jobbes systematisk med i barnehagene, skolene og SFO i Lier. Det er et mål at flere får sin opplæring innenfor det ordinære tilbudet eller innenfor ekstra

Benjamin 11 år:
For å få lærelyst må det være en liten utfordring.

tiltak i det ordinære pedagogiske tilbudet. Det fremheves at vi ikke skal ta vekk spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning, men at vi sammen må finne gode løsninger for organisering og hvordan vi på en enda bedre måte kan tilrettelegge for flere barn og unge innenfor ordinært tilbudet. Særlig kan kvalitet i begynneropplæringen, gode rutiner for observasjon, kartlegging og rask intervensjon når barn og unge ikke har forventet progresjon, bidra til å hindre behov for spesialundervisning senere i utdanningsløpet.

Noen elever trenger allikevel et forsterket skoletilbud på en alternativ læringsarena. I Lier har vi Miljøverksteder på Hennummarka og Tranby skole, i tillegg til at noen elever får tilbud om å delta på *Inn på tunet*.

Målsettinger for inkluderende spesialpedagogikk i lierbarnehagen og lierskolen:

- Forsterke tidlig innsats/intervensjon i barnehage og skole.

- Øke barnehagenes og skolenes kapasitet til å ivareta så mange barn og unge som mulig innenfor ordinært tilpasset opplæring og inkludering, og dermed redusere behovet for spesialundervisning.
- Bygge *laget rundt barnet* for å samarbeide tverrfaglig om barn som trenger det.
- Bruke PP-tjenestens kompetanse om systemarbeid og sikre økt fokus på systemarbeid i tråd med lokale og nasjonale føringer.

Inkludering i barnehage og skole handler om at alle barn og elever skal oppleve at de har en naturlig plass i fellesskapet. De skal føle seg trygge og kunne erfare at de er betydningsfulle, og at de får medvirke i utformingen av sitt eget tilbud. Et inkluderende fellesskap omfatter alle barn og elever» (Meld.St.6 (2019-2020)).

Det viktigste grepet for å fremme og styrke en inkluderende praksis i barnehage, skole og SFO er å forbedre kvaliteten på det ordinære allmennpedagogiske tilbudet. Barnehager og skoler med høy kvalitet har dyktige ledere, lærere og andre ansatte som sørger

for at elever mestrer, lærer og utvikler seg ut fra sine egne forutsetninger. Barnehage og skole må sammen med foreldre legge til rette for at barn og unge opplever gode relasjoner til andre barn og voksne, og at de opplever anerkjennelse, tilhørighet og trivsel.

Tilpasset opplæring

Tilpasset opplæring er de tiltakene som skolen setter inn for å sikre at alle elevene får best mulig utbytte av opplæringen. De kan være knyttet til organiseringen av opplæringen, pedagogiske metoder og progresjon. Tilpasset opplæring er ikke et mål i seg selv, men et virkemiddel for at elevene skal oppleve økt læringsutbytte.

Tilpasset opplæring er ingen individuell rett, men skjer innenfor gruppen/klassen. Elever som ikke har et tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, kan ha rett på spesialundervisning og/eller særskilt språkopplæring. Elever med høyt læringspotensial skal oppleve undervisning tilpasset sine evner og forutsetninger.

Det er viktig å presisere at all opplæring; inkludert spesialundervisning og særskilt språkopplæring i hovedsak skal skje innenfor klassefellesskapet.

Begrepet tilpasset opplæring rommer det ordinære opplæringstilbudet, spesialundervisning (opplæringsloven §5-1) og særskilt språkopplæring (opplæringsloven §2-8).

Ordinært tilbud, ekstra tiltak og særskilte tiltak

Det ordinære tilbudet til alle

Barnehagen skal ifølge rammeplanen tilpasse det allmennpedagogiske tilbudet etter barns behov og forutsetninger. Opplæringsloven sier at skolen skal tilpasse opplæringen til den enkeltes behov med sikte på best mulig utbytte. Kravet om tilpasset opplæring gjelder for all opplæring, gjennom hele grunnskoleopplæringen, og det gjelder for alle elever uansett hvilke forutsetninger de har for å lære. Å tilby god kvalitet i det ordinære tilbudet med god tilpasset opplæring vil kunne redusere behovet for særskilte tiltak. For eksempel vil en balansert forskningsbasert leseopplæring og intensive tiltak dersom elever ikke har forventet progresjon kunne redusere behovet for særskilte tiltak senere i utdanningsløpet.

Ekstra tiltak i det ordinære pedagogiske tilbudet

Enkelte barn og unge kan ha behov for ekstra støtte i kortere eller lengre perioder. Regelverket gir stor fleksibilitet for tilrettelegging innenfor det ordinære tilbudet. Rammeplan for barnehagen sier at barnehagen skal tilpasse tilbudet slik at også disse barna får den tilretteleggingen de trenger. Opplæringsloven sier at skolene har en plikt til å tilby intensiv opplæring for elever på 1.- 4.trinn som står i fare for å bli hengende etter i lesing, skriving eller regning. Det kan også være elever med høyt læringspotensial som kan trenge ekstra tiltak for å strekke seg i sin utvikling.

Særskilte tiltak

Barn som ikke har begynt på skolen har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom de trenger det. Dette gjelder også barn som ikke går i barnehage. Elever som ikke har, eller ikke kan få, tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning. Det spesialpedagogiske tilbudet skal være likeverdig med det tilbudet andre barn og unge får.

Kilde: Meld.St.6 (2019-2020) Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFP

Spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning

Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp dersom de har særlig behov for det. Dette gjelder uavhengig av om de går i barnehage. (Barnehageloven § 3)

«Elever som ikke har eller som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning» (Opplæringsloven § 5.1).

Likeverdsprinsippet skal være sentralt førende og det innebærer at barn og unge med rett til spesialpedagogisk hjelp eller spesialundervisning skal ha et opplæringstilbud som er likeverdig det tilbudet andre barn og unge får. Likeverd innebærer at barn og unge med spesielle opplæringsbehov får den samme muligheten til å nå sine mål som det de innenfor det ordinære tilbudet får.

I Lier jobber vi for et spesialpedagogisk tilbud som er preget av inkludering der mest mulig skjer på avdelingen eller i klasserommet og sammen med andre. Barnets rett til å uttale seg ivaretas og det gjøres en vurdering av barnets beste i valg av organisering.

I Lier har vi et kvalitetssystem (Rettesnora) med rutiner og retningslinjer for det spesialpedagogiske området som de kommunale barnehagene og skolene følger for å sikre en praksis som er innenfor lowerket. Maler for vedtak finnes i Elements, og maler for individuell opplæringsplan (IOP) og årsrapport ligger i det nye skoleadministrative systemet. I Lier jobber vi for en tydelig sammenheng mellom den sakkyndige vurderingen, enkeltvedtaket og innholdet i den individuelle opplæringsplanen/tiltaksplan. Det er utarbeidet flytskjema for lese- og skrivevansker og veileder for ressursteam. I ressursteam bygger vi *laget rundt barna/elevne* der vi jobber tverrfaglig. Foreldre og barn er viktige medspillere i dette. Ytterligere veiledere og flytskjemaer fremkommer i digital utgave av kvalitetsplanen.

Martin 8 år:

Jeg liker å ha timer både inne i klassen og på grupperommet. Det beste med å være i klassen er at der er alle vennene mine.

Kjennetegn på beste praksis i lierbarnehagen og lierskolen:

- Vi gir alle barn og unge den tilpasningen og tilretteleggingen de har krav på slik at de både får faglige utfordringer og mestringsopplevelser.
- Vi har fokus på tidlig innsats og har gode rutiner for å observere og kartlegge progresjonen.
- Vi organiserer ressurser ut ifra individuelle behov og sørger for samsvar mellom sakkyndig vurdering, enkeltvedtak og tiltaksplan/individuell opplæringsplan (IOP).
- Vi inkluderer det spesialpedagogiske arbeidet i det allmennpedagogiske opplegget så langt det lar seg gjøre, slik at barn og unge inkluderes og opplever tilhørighet i fellesskapet.
- Vi ser på mangfold som en ressurs og bygger på barn og unges styrker og interesser.
- Vi har god praksis for at barn og unge høres, får medvirke og tar aktivt del i sin barnehage- og skolehverdag.
- Vi er et godt lag rundt barn og unge med et tett samarbeid mellom barnehage, skole, hjem og hjelpeinstanser.

KVALITET I SFO

Skolefritidsordningen i Lier – et sted for vennskap og gode opplevelser

På SFO opplever barna å bli sett og anerkjent i et inkluderende miljø. Barna møter varierte muligheter for lek, kultur og fritidsaktiviteter tilpasset alder, funksjonsnivå og interesser. Ansatte møter barna med omsorg og et våkent blikk for viktigheten av lekeglede, fellesskap, vennskap og livsmestring.

For mange barn er skolefritidsordningen (SFO) den største fritidsarenaen de deltar på. Her knyttes det sterke vennskap og barna gis gode opplevelser innenfor et fellesskap. Dette gir oss en unik mulighet til å se SFO som en del av det helhetlige tilbudet til barna i samarbeid med barnehage, skole og andre relevante tjenester i kommunen. Tiden i SFO må forvaltes godt.

SFO i Lier kommune følger nasjonal Rammeplan for SFO. Rammeplanens verdigrunnlag består av mange *skal* og færre *bør* og *kan*, og Rammeplanen skal ligge til grunn for all praksis i SFO. Den skisserer forpliktelser for den enkelte SFO, men gir samtidig en lokal frihet rammet inn av begrepene *skal*, *bør* og *kan*.

Aisha 9 år:

Det som er viktig for at jeg skal trives på SFO er at de voksne og andre barn snakker hyggelig, og at jeg kan leke med vennene mine. Det er bra når vi får mat på SFO. Brødiskivene smaker ekstra godt der.

God kvalitet i Liers SFO vil være knyttet til ulike områder som:

- innhold og aktiviteter
- fysiske rammer og organisering
- kompetanse
- inkludering
- Internt og eksternt samarbeid
- barnas trivsel
- foreldres tilfredshet med tilbudet

Kvalitet

Lier er opptatt av å levere god kvalitet i tilbudet og har en målsetting om skikkelig gode SFO-tilbud. Rammeplanens økte krav til de ansatte medfører et behov for en SFO som er i stadig forbedring og som ser sin praksis i lys av hva som er forventet. Skoleeier har ansvar for å legge til rette for arenaer for kvalitetsutvikling, mens det praktiske ansvaret for at alle ansatte har en felles forståelse av mandatet, ligger hos virksomhetene. Gjennom kommunens fem årlige planleggingsdager og sin ukentlige utviklingstid, utvikler den enkelte SFO et lærende profesjonelt fellesskap. Det betyr at de ansatte systematisk reflekterer, planlegger, evaluerer og sammen kommer frem til en foredlet og forbedret praksis. Kart (Rammeplanen) og terreng (SFO sin praksis) må stemme overens. En av flere forutsetninger for et godt SFO-tilbud er personalet og deres kollektive kapasitet, altså evnen å jobbe i fellesskap mot samme mål.

Innhold i SFO

Nasjonal Rammeplanen for SFO er styrende for innholdet i tilbudet. Det skal legges til rette for lek og kultur- og fritidsaktiviteter som er tilpasset barn i ulik alder, deres interesser og utfra forskjellige funksjonsnivå. Det betyr at SFO skal vise respekt for forskjellighet og anerkjennelse av mangfold i vid forstand. SFO i Lier er en arena som bidrar til å utjevne forskjeller uavhengig av hver enkelt sine forutsetninger. De ansatte anerkjenner mangfoldet i barnegruppa og hvert barn blir sett og verdsatt for den man er. Liers SFO legger til rette for at barna gjennom medvirkning får gjøre egne valg, ta ansvar for seg selv og utvikle selvstendighet. Det brukes ulike metoder for medvirkning som for eksempel barnemøter.

Lek og bevegelsesglede

Lek er å oppleve mestring og leken stimulerer til vennskap, relasjonsbygging og språkutvikling. Leken har en egenverdi og er viktig for barn. Lek har en fremtredende plass i rammeplanen og i Liers SFO. Ansatte har kompetanse om lekens betydning og legger til rette for lek på ulike måter; en liten krok som innbyr til

aktivitet, et forheng over et bord blir plutselig en hytte. Hyller med materiell er tilgjengelig slik at barns selvstyrte lek kan starte uten å måtte vente i kø på en voksen som igangsetter. På denne måten har SFO barneperspektivet samtidig som de voksne er til stede og blir en hjelper og en igangsetter der det trengs. De

voksne legger til rette for gode lekearenaer og lekpregede aktiviteter som gir fysisk aktiv lek og bevegelsesglede. Daglig fysisk aktivitet fremmer barnas motoriske utvikling. Lek og fysisk aktiv lekning går hånd i hånd i Liers SFO.

Bertine 10 år:
*Det er gøy å leke på SFO.
Her er vi masse ute,
både i sol og regn.*

Kultur

Kultur forstås i Rammeplanen som en skapende uttrykksform der barnet deltar og ikke bare er en tilskuer. Gjennom et samarbeid med kulturskolen og Liers SFO, skal barn ikke bare oppleve kultur, men delta i ulike kulturelle aktiviteter som musikk, dans, drama og annen skapende virksomhet. Kultur oppleves også gjennom ulike lekpregede aktiviteter ellers i SFO; som i ulike formingspregede aktiviteter, dans og drama for å nevne noe.

Mat og måltids glede

Det finnes ulike måter å organisere måltider på slik at fellesskapet og de gode opplevelsene settes i fokus. SFO i lierskolen har ulike varianter av gode måltidsopplevelser både ute og inne. Noen SFO tilbereder mat, noen har medbrakt mat og noen en kombinasjon. Barna opplever mat- og måltids glede når det legges til rette for gode samtaler under måltidet, for eksempel ved å organisere måltidet som en vennskapskafé, ved at de sitter i vennegrupper eller lignende. Ansatte i SFO innhenter varierte idéer fra ulike kilder som inspirerer. Under måltidene i Liers SFO legges det til rette for gode fellesskapsopplevelser for alle barna.

Kjennetegn på beste praksis i SFO:

- SFO er en likeverdig del av skolens virksomhet med variert tilbud om lek, aktivitet og hvile.
- SFO er et trygt sted hvor barn opplever muligheten for lek på tvers av alder og kjønn i et godt sosialt felleskap med rom for lek for lekens skyld på barnas egne premisser.
- SFO oppleves av barn og foreldre som et sted for gode opplevelser med vennskap, glede, inkludering og mestring.
- Barna opplever å bli sett og lyttet til, blir tatt på alvor og møtes med anerkjennelse i trygge og gode relasjoner.
- Barna i SFO opplever gode muligheter for å medvirke i SFO.
- SFO-ansatte veileder og hjelper barna til å samhandle med andre på en positiv måte.
- SFO-ansatte medvirker og legger til rette for varierte aktiviteter, både frie og planlagte, som er preget av lek, kultur og fysisk aktivitet med bevegelsesglede.
- SFO-ansatte er gode rollemodeller, som engasjerer og involverer seg i barnas SFO-hverdag med bevissthet rundt egen rolle og deltagelse i barnas lek.
- SFO har forutsigbare matsituasjoner som skaper mat- og måltids glede i et godt sosialt felleskap.
- SFO-ansatte møter foreldrene på en hyggelig og profesjonell måte og skaper trygge levering- og hentesituasjoner.
- SFO har tett dialog og et godt samarbeid med skolen for å sikre trygge overgangssituasjoner og god oppfølging av elevene i det daglige.
- SFO har tett dialog og et godt samarbeid med barnehagen for å sikre en trygg overgangssituasjon ved skolestart.
- I overgangen barnehage - skole er SFO med i overføringsmøter.
- SFO utarbeider en årsplan hvert år som deles med foreldre.

LIER VOKSENOPPLÆRING

«Fundament for livet, springbrett til verden»

På Lier voksenopplæring har vi både norsk-opplæring for voksne flyktninger og innvandrere, grunnskole for voksne, og spesialundervisning for voksne.

Vi jobber etter Kommuneplanens samfunnsdel, punkt 3.2: «Liunger skal gis muligheter for utdanning, jobb eller annen meningsfull aktivitet». Herunder skal «Voksenopplæringen (...) bidra til deltakernes samfunnsforståelse og livsmestring gjennom at opplæringstilbudet er tilpasset gruppen». Alle våre deltakere og elever jobber for å bli integrerte samfunnsborgere.

Hovedtyngden hos oss er norskopplæring. I læreplanen i norsk for voksne innvandrere er det flere kjerneelementer: resepsjon, pro-

duksjon, samhandling og mediering. Kjerneelementene viser på hver sin måte hvordan man må kombinere ulike språkferdigheter og strategier for å utvikle og bruke språket i kjente og ukjente kommunikasjonssituasjoner. Til sammen skal de gi retning og skape sammenheng i arbeidet med kompetansemålene på tvers av språkferdigheter og nivåer.

Kjerneelementer i norskopplæring:

- språklæringsstrategier
- resepsjon
- produksjon
- samhandling
- mediering

I grunnskole for voksne underviser vi foreløpig etter LK-20, og har tre dybdeområder hvert år. Fra skoleåret 2024-25 skal grunnskole for voksne følge en ny læreplan som er modulbasert. Den er mer tilpasset voksne innvandrere og det blir også ny eksamensform. I grunnskolen jobber vi systematisk med grunnskolefag, ofte kombinert med norskopplæring og har mye fokus på læringsstrategier og digitale ferdigheter. Dette er viktig for de voksne elevenes videre skolegang og utdanning, samt deltakelse i arbeidslivet.

På spesialundervisning for voksne er det elever som har mål om å opprettholde og videreføre grunnleggende ferdigheter og vi har også undervisning for svaksynte som trenger opplæring i bruk av hjelpemidler. Disse elevene har tilbud noen timer i uken med spesialpedagog og vi har et tett samarbeid med PP-tjenesten, Lier ASVO/aktivitetssenteret og boliger for voksne med funksjonsnedsettelse.

Et av våre mål er at elever og deltakere i både norskopplæring, grunnskole for voksne, og spesialundervisning skal få innsikt og forståelse for de tverrfaglige temaene: demokrati og medborgerskap, folkehelse og livsmest-

ring og bærekraftig utvikling. De tverrfaglige temaene er felles for læreplanene i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og læreplanene i grunnopplæringen. Slik skal temaene bidra til at deltakerne opplever helhet og tematisk sammenheng mellom opplærings-tilbudene de møter og legge til rette for dybdelæring på tvers av disse.

Kjennetegn på beste praksis i voksenopplæringen:

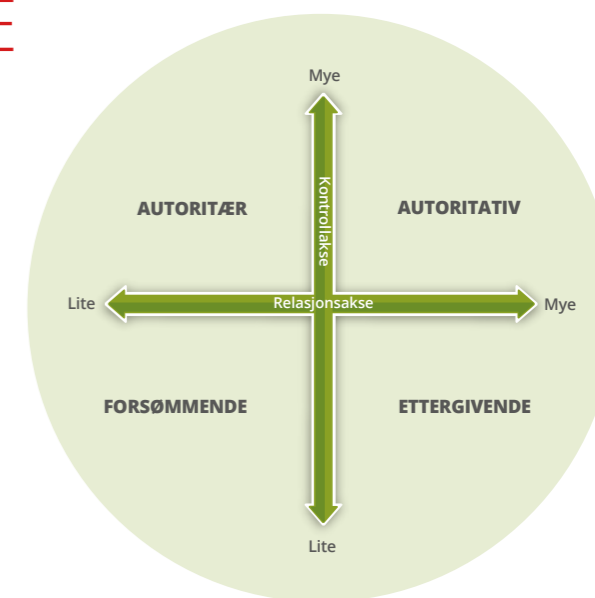
- Vi tilpasser norskopplæringen slik at alle deltakere har de beste forutsetninger for å nå sitt norskmål.
- Vi arbeider systematisk med å øke alle deltakeres kunnskap og forståelse for det norske samfunnet, og å øke deres evne til refleksjon og kritisk tenkning.
- Vi gir en grundig innføring i demokratiske prinsipper blant annet gjennom medvirkning og et inkluderende skolemiljø.
- Vi har fokus på fysisk og psykisk helse i et livsmestringsperspektiv.
- Vi jobber tverrfaglig med demokrati og medborgerskap, folkehelse og livsmestring og bærekraftig utvikling i alle klasser gjennom felles aktiviteter og temaer.

KVALITET I LEDELSE

Kvalitet i pedagogisk ledelse

Alle ansatte i lierbarnehagen og lierskolen etterstreber å møte alle barn og unge med en *autoritativ voksenstil*. Den autoritative voksenstilen utgjør en viktig del av alle barnehagenes og skolenes pedagogiske plattform og er et grunnleggende prinsipp for hvordan vi leder. Den autoritative voksne bygger en positiv relasjon med barn og unge, og mestrer balansen mellom varme og kontroll. Den voksne tar barnets perspektiv og har medvirkning i fokus. Krav settes ut fra barn og unges forutsetninger, og den voksne utøver positiv grensesetting. Voksenrollen er preget av varme og respekt for barnet. De voksnes autoritative

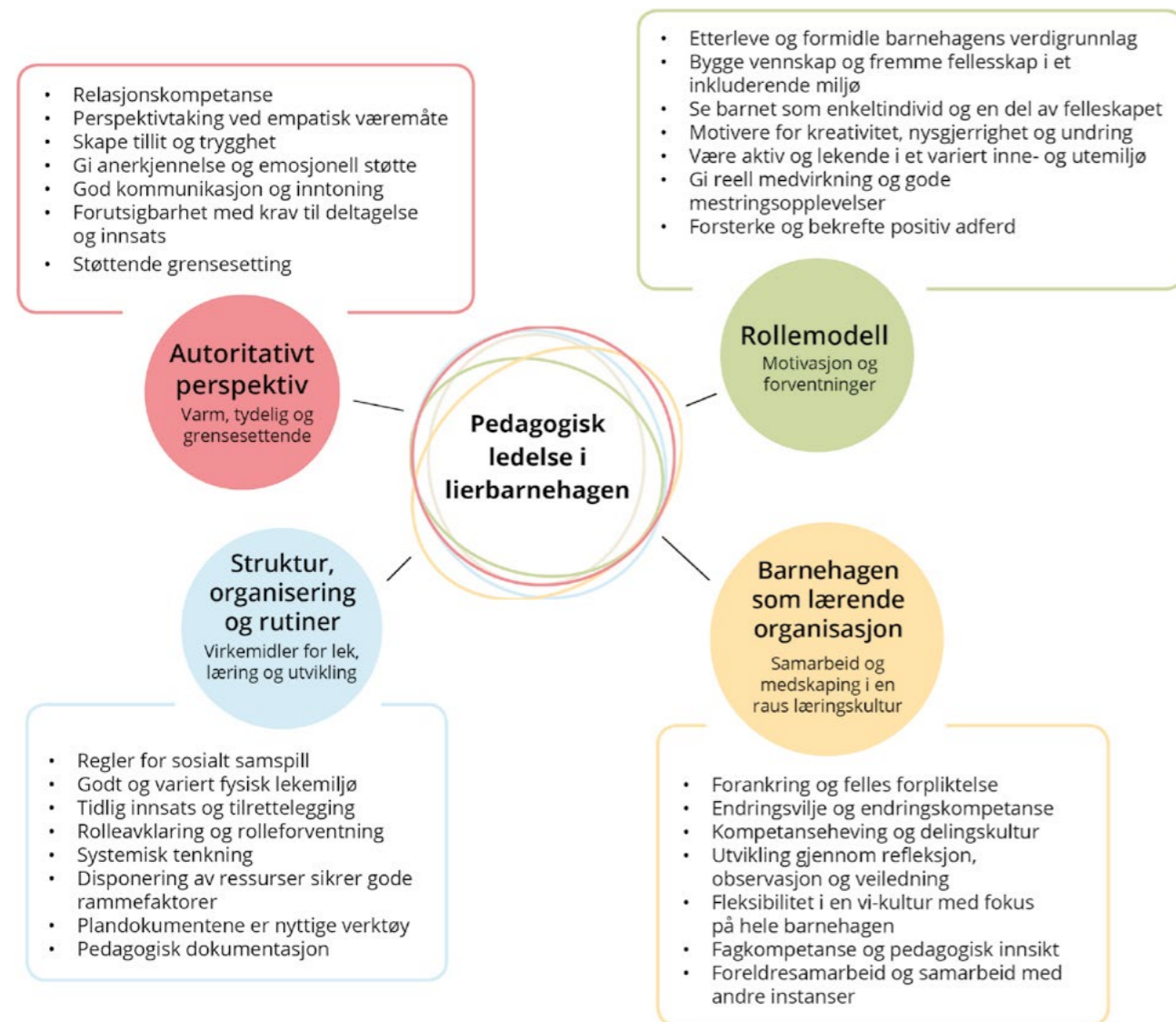

stil gjenkjennes ved at de er anerkjennende, sensitive, tar barn og unges perspektiv på alvor og gir mulighet for medvirkning.

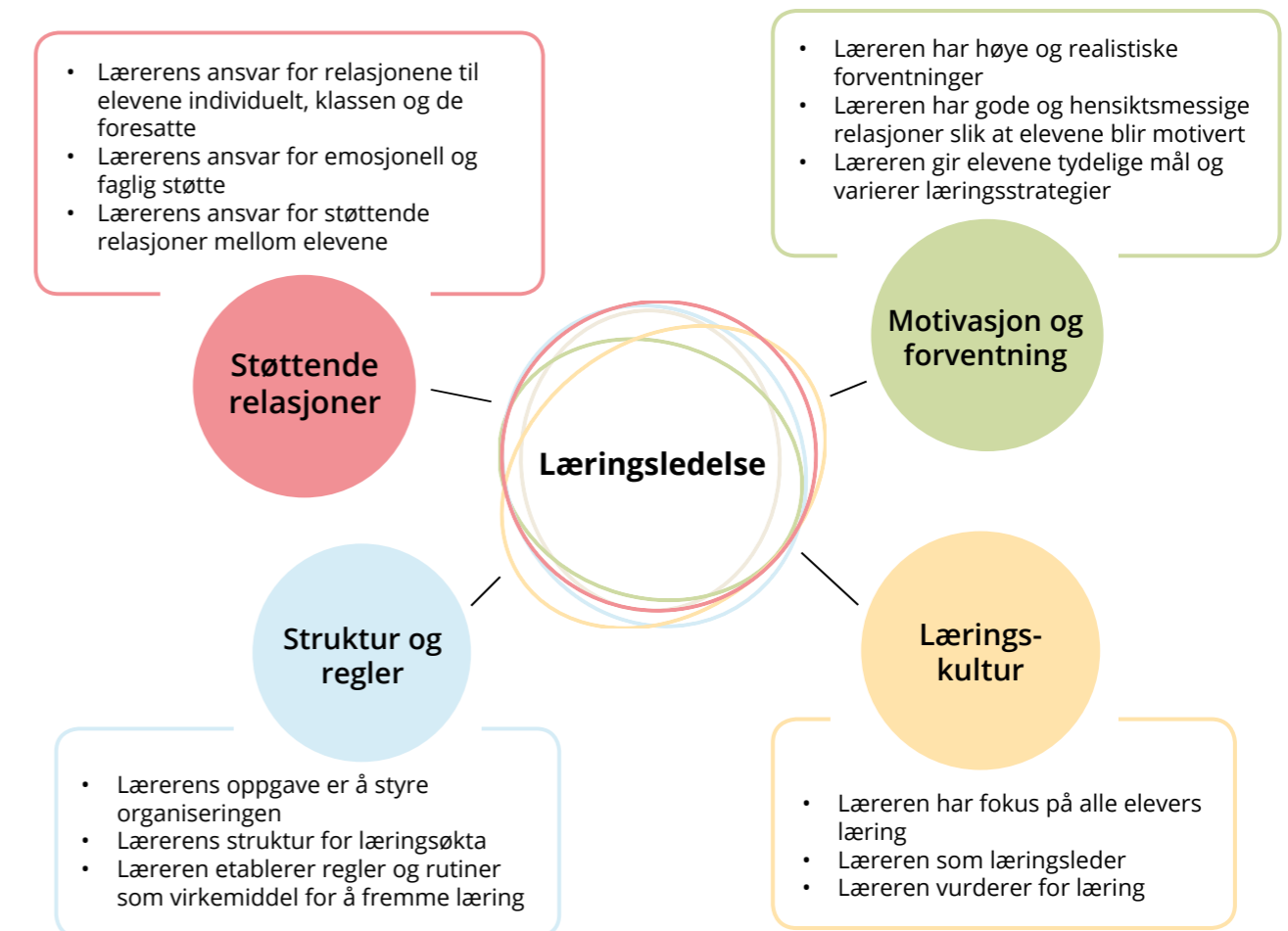
I Lier jobbes det systematisk med pedagogisk ledelse og utvikling av barnehagene og skolene som lærende organisasjoner. Vi har utviklet modeller med kjennetegn på god pedagogisk ledelse i lierbarnehagen og læringsledelse i lierskolen. Disse fungerer som verktøy for

refleksjon og utvikling omkring kvalitet i ledelse av enkeltindivider og grupper av barn og unge. Kjennetegnene brukes også i forbindelse med veiledning og i barnehage- og skolebasert kompetanseutvikling.

Modellen for pedagogisk ledelse i lierbarnehagen

Modellen for læringsledelse i lierskolen

Læringsledelse har tidligere vært et utviklingsområde for lierskolen. Satsingen ble godt forankret og er nå implementert. God læringsledelse er likevel et viktig område som med jevne mellomrom står på skolens agenda hvor modellen brukes som utgangspunkt for refleksjon og diskusjon, utprøving og veiledning.

Ansattes bidrag til å nå målene i kvalitetsplanen

Alle ansatte møter barna i lierbarnehagen og elevene i lierskolen og SFO med forventninger, tro på at de kan lykkes og utfordringer de kan mestre, slik at de skal få de beste muligheter for livsmestring, både her og nå, og i fremtiden.

Både i barnehagen, skolen og SFO legger vi godt til rette for varierte lek- og læringsaktiviteter, og er nysgjerrige på å finne ut mer om hvordan barn lærer, og hvordan vi kan undervise slik at de lærer. Vi sørger for at fagområdene i barnehagen og dybdeområdene i skolen kobles sammen med verdiene og prinsippene i rammeplanen og læreplanen. Vi jobber tverrfaglig eller flerfaglig for å skape helhet og sammenheng og vektlegger forståelse og dybdelæring.

Hos oss er barne- og elevstemmen viktig og vi sørger for høy grad av medvirkning slik at alle opplever å få valgmuligheter og et stort handlingsrom. I lierskolen jobber vi for å forbedre

vurderingspraksisen slik at elevene alltid skal vite hvor de står, hvor de skal og hvordan de skal komme seg dit. Vi jobber også systematisk for at elevene våre skal bli mer motiverte for læring gjennom en mer praktisk, relevant, utfordrende og variert opplæring (PRUV). Både i lierbarnehagen, lierskolen og SFO legger vi til rette for at barn og unge får utfolde seg, være nysgjerrige og utforskende og bruke sine kreative og skapende evner. Sammen jobber vi for at barnehage- og skolehverdagen skal preges av lekelede og lærelyst.

Vi etterstreber at alle skal bli sett hver dag og oppleve å være inkludert i fellesskapet. Vi følger med og følger opp, tar umiddelbart tak i saker som oppstår og gir oss ikke før de er løst. Vi er opptatt av at alle skal ha et godt og inkluderende barnehage- og skolemiljø. Vi tilpasser til den enkelte og ønsker å lære mer om hvordan vi kan få til en mer inkluderende spesialpedagogisk praksis.

Vi bidrar aktivt i det lærende profesjonsfellesskapet ved å dele erfaringer og opplegg, reflektere sammen og observere hverandres praksis. Vi bidrar til en positiv læringskultur ved å møte hverandre med respekt, tillit og raushet. Vi sørger for egen utvikling og læring bl.a. gjennom deltakelse i kommunens kompetanseutvikling som er presentert i *Aktivitet- og kompetanseplanen for barnehagene og skolene i Lier*, og deltar aktivt i nettverk på tvers av barnehagene og/eller skolene. Sammen bygger vi kapasitet for fremtiden.

Kvalitet i barnehage- og skoleledelse

Lederne i lierbarnehagen og lierskolen er opptatt av kvalitet i barnehage- og skoleledelse og har med det et overordnet ansvar for å iverksette og lede virksomhetens arbeid med planlegging, dokumentasjon og vurdering.

Barnehage- og skoleledere i Lier holder seg faglig oppdatert og jobber forskningsbasert. Skoleledelsen er et velfungerende team som er gjensidig avhengig av hverandre og hvor rektor distribuerer ledelse til sine avdelingsledere.

Å skape gode samarbeidskulturer er en viktig lederoppgave. Barnehage- og skoleledelsen sørger for god intern og ekstern kommunikasjon og bidrar til kunnskapsdeling på tvers av avdelinger/trinn og fag. Vi har som mål å utvikle og lede lærende profesjonsfellesskap hvor alle bidrar til egen og andres læring i en positiv læringskultur preget av relasjonell tillit og psykologisk trygghet. Barnehage- og skoleledelsen tilrettelegger for og stimulerer til deltagelse i ulike nettverk og andre iverksatte kompetanseutviklingstiltak som er presentert i *Aktivitet- og kompetanseplan for barnehager og skoler i Lier*. Barnehage- og skoleledelsen implementerer kvalitetsplanen i egen virksomhet, legger til rette for progresjon, langsiktig tenkning og bruker kvalitetsplanen aktivt som et styringsverktøy.

Barnehage- og skoleledelsen forvalter og styrer sine virksomheter godt, har innsikt i overordnede styringssystemer og anvender tildelte ressurser optimalt. Kommunale virksomhetsledere er lojale til budsjett, vedtak og virksomhetsplanen, og bidrar i tverrfaglige samarbeider. De setter standarder for god pedagogisk praksis, vet hva som foregår ute i avdelingene/klasserommene og kan veilede medarbeidere, forebygge og håndtere konflikter, og ha tillit i relasjoner.

Barnehage- og skoleledere deltar aktivt i utviklingsarbeid på kommunenivå. Sammen bygger vi kapasitet for fremtiden ved å skape et utviklingsorientert og positivt samarbeid preget av raushet og tillit. Åpenhet og det å gi et autentisk bilde av barnehagens og skolens virksomhet vektlegges.

Barnehage- og skoleledernes bidrag til å nå målene i kvalitetsplanen

Ledelsen i Liers barnehager og skoler setter barnet og elevens læring i sentrum for all virksomhet og er ambisiøse på deres vegne. Kun det beste er godt nok for våre barn og unge og vi jobber derfor målrettet med kvalitetsplanens kjennetegn på beste praksis. Virksomhetene arbeider aktivt med å innføre kvalitetsplanen gjennom å gjøre den kjent og jobbe systematisk med utviklingsområdene. Hver virksomhet utarbeider en utviklingsplan for kvalitetsplanperioden hvor det gjøres prioriteringer og konkretiseringer innenfor de fire utviklingsområdene. Her brytes også overordnede mål ned på virksomhetsnivå, slik at vi sammen og på tvers av barnehagene/skolene kan nå kvalitetsplanens resultatmål.

Ledere i lierbarnehagen jobber systematisk og kontinuerlig for å ivareta de grunnleggende prinsippene i kvalitetsplanen. Planen i sin helhet er godt kjent i hele personalgruppa og danner sammen med overordnede rammer og barnehagenes individuelle planer grunnlaget

for arbeidet med kvalitetsutvikling i egen barnehage. Modellen for pedagogisk ledelse er godt implementert og blir jevnlig brukt til drøfting og vurdering rundt hva som er god pedagogisk ledelse i lierbarnehagen.

Lederne i lierskolen fokuserer på læreplanarbeid med særlig vekt på læreplanforståelse og å integrere overordnet del i fagene og skolehverdagen. Det jobbes for å videreutvikle dybdeområdene og de lokale læreplanene. Det rettes et spesielt fokus mot å øke elevenes motivasjon for læring, noe som vil bidra til at flere av elevene våre gjennomfører videregående opplæring og dermed får et langt bedre utgangspunkt for livsmestring.

Kim 4 år:
Vi trenger voksne som passer på oss, så vi ikke slår oss og får vondt.

Det å innta et metaperspektiv på profesjonsfellesskapet bidrar i utviklingen av en lærende organisasjon.

Ansatte i barnehagene og skolene jobber sammen for å ivareta de grunnleggende prinsippene i kvalitetsplanen. Ledelsen i kommunale virksomheter sørger for å ha en egen plan for språkarbeid og det jobbes systematisk for å heve kvaliteten på spesialpedagogisk hjelp i lierbarnehagen og spesialundervisning i lierskolen. Skoleleder med ansvar for SFO har et spesielt ansvar for å videreutvikle SFO i tråd med kvalitetsplanen, slik at barna på SFO får et tilbud av beste kvalitet.

Barnehage- og skoleledelsen jobber systematisk og målrettet for å fremme en hverdag med lekeglede, lærelyst og livsmestring for

alle barn og unge, og det rettes fokus mot at leken skal få en større plass også videre oppover i læringsløpet. Ledere på ungdomstrinnet setter god vurderingspraksis på agendaen i løpet av kvalitetsplanperioden. Sammen jobber vi for at alle barn og unge i Lier skal oppleve et inkluderende barnehage- og skolemiljø.

Barnehage- og skoleledelsen leder det lærende profesjonsfellesskapet og sørger for tilgjengelig faglitteratur som leses og drøftes for å skape utvikling som er i tråd med teori og ny forskning. Lederne støtter sine ansatte i å prøve ut nye idéer og motiverer dem til å tenke utenfor boksen og utfordre egen komfortsone. Lederne i lierbarnehagen og lierskolen jobber langsiktig og målrettet med forbedring av praksis, og tilrettelegger for læringsløyper med aksjonslæring.

I lierbarnehagen benyttes virksomhetens resultater på foreldreundersøkelsen som utgangspunkt for refleksjon og drøftinger rundt kvaliteten i barnehagetilbudet. I lierskolen benyttes virksomhetens resultater på kompetanseundersøkelsen og medarbeiderundersøkelsen 10-faktor som utgangspunkt for refleksjon og drøftinger når skolen vurderer og evaluerer styrker og utfordringer i profesjonsfellesskapet.

Kvalitet i barnehage- og skoleeierskap

Barnehage- og skoleeiere i Lier har høye ambisjoner og evne til gjennomføring. Gjennom strategisk ledelse med prioriterte utviklingsområder over tid, spisses fokus mot viktige mål. Barnehage- og skoleeier og ledere skal dra i samme retning og prioritere felles satsinger. De kommunale virksomhetenes utviklingsplaner følges opp gjennom besøk ute i barnehagene og skolene, samt gjennom resultatsamtaler.

Lierbarnehagen og lierskolen skal være lærende organisasjoner, og ledernetverkene og våre årlige lederseminar er viktige arenaer for å bygge kollektiv kapasitet. Gjennom tydelig forventningsstyring og tett oppfølging balanse- rer barnehage- og skoleeier krav, støtte og autonomi. Eier har kompetanse til å analysere data, tilbyr gode faglige støttesystemer og bidrar til tverrfaglig samarbeid. Det legges til rette for kompetanseutvikling med oppdatering på forskning og hvor erfaringer og praksis deles.

Vegard 15 år:

For at jeg skal ha lyst til å lære må vi ha varierte skoletimer.

Barnehage- og skoleeiers bidrag til å nå målene i kvalitetsplanen

Barnehage- og skoleeier jobber kontinuerlig for et barnehage- og skolemiljø som skal fremme lekeglede, lærelyst og livsmestring. De følger opp mål og tiltak i kvalitetsplanen, sikrer en felles forståelse hos lederne og tilrettelegger for kompetanseutvikling og kunnskapsdeling for ledere, pedagoger og andre ansatte innenfor de fire utviklingsområdene. Metodene er ulike, men lærende møter og samarbeid i nettverk er gjennomgående. Barnehageledere er organisert i nettverk og skolelederne i kretssamarbeid hvor blant annet utfordringer og muligheter knyttet til kvalitetsplan står på agendaen. Barnehage- og skoleeier oppmuntrer virksomhetene til å prøve ut ny pedagogikk i tråd med aktuell skoleforskning og utviklingsområdene i kvalitetsplan.

Barnehage- og skoleeier er ikke bare opptatt av tall, men også av kvalitative data og det

som kan fortelles om kvalitet. I de kommunale virksomhetene følges utviklingsområdene opp gjennom god dialog med lederne og minimum tre resultatsamtaler i løpet av året. Barnehage- og skoleeier har god kunnskap om og innsikt i kommunens resultater, hver enkelt barnehage og skoles resultater og virksomhetenes egenart for å kunne stille realistiske krav og tydelige forventninger. Det er god balanse mellom støtte og kontroll, og virksomhetenes målsettinger og resultater ses i sammenheng med eget utviklingspotensial.

RESULTATMÅL FOR LIERBARNEHAGEN OG LIERSKOLEN 2023 – 2027

Utviklings-område	Målordikator	Resultatmål
Lek og læring	SKOLE Elevundersøkelsen: <ul style="list-style-type: none"> • Praktisk, variert og relevant opplæring • Faglig utfordring • Vurdering for læring • Elevdemokrati og medvirkning Læringsresultater: <ul style="list-style-type: none"> • Kommunebidragsindikatoren • Grunnskolepoeng 	Grønt nivå hvert år Positivt bidrag på både 1-4, 5-7 og 8-10 Grønt nivå hvert år
	BARNEHAGE Foreldreundersøkelsen: «Jeg har inntrykk av at barnehagen legger til rette for allsidig lek og aktiviteter»	På/over landsgjennomsnitt
Livsmestring	SKOLE Elevundersøkelsen: <ul style="list-style-type: none"> • Trivsel og motivasjon (boblekart) Folkehelseprofilen <ul style="list-style-type: none"> • Fullføring i videregående opplæring 	Positiv utvikling i kvalitetsplanperioden og i 2027 er det mer enn 65% av elevene som trives og er motiverte (grønn boble) og færre enn 10% som hverken trives eller er motiverte (rød boble). Positiv utvikling i kvalitetsplanperioden og 84 % som fullfører i 2027.
	BARNEHAGE Foreldreundersøkelsen: «Jeg opplever å ha god dialog med barnehagen om mitt barns utvikling»	På/over landsgjennomsnitt
Inkluderende barnehage- og skolemiljø	SKOLE Elevundersøkelsen: <ul style="list-style-type: none"> • Mobbing blant elever • Trygt miljø 	Grønt nivå hvert år
	BARNEHAGE Foreldreundersøkelsen: «Jeg har inntrykk av at barnet mitt trives i barnehagen»	På/over landsgjennomsnitt
Lærende profesjonsfellesskap	SKOLE OG KOMMUNALE BARNEHAGER 10-Faktor: Mestringsklima (faktor 9)	Positiv utvikling i kvalitetsplanperioden og en score på 4,4 av 5,0 i 2027.

KILDER

Barnekonvensjonen:

<https://www.fn.no/om-fn/avtaler/menneskerettigheter/barnekonvensjonen>

Konvensjonen om barns rettigheter: *Generell kommentar nr. 17 (2013) om barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet*

Kunnskapsdepartementet, Meld.St.6 (2019 – 2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO:*

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>

Kvalitetsplan for barnehage og skole i Sandnes kommune: <https://www.sandnes.kommune.no/barnehage-og-skole/kvalitetsplan-for-et-helhetlig-utdanningslop-i-sandnes-kommune/>

Melvold, L. (2019). *Barn er budbringere - en veiviser til psykisk helsefremmende barnehager.* Oslo: KF

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO): <https://nafo.oslomet.no/>

Nordal, T m.fl. (2018), *Inkluderende fellesskap for barn og unge. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging.* Oslo: Fagbokforlaget.

Roald, K. (2012). *Kvalitetsvurdering som organisasjonslæring: Når skole og skoleeigar utviklar kunnskap.* Bergen: Fagbokforlaget.

Samarbeidslæring, modell hentet fra:

<https://grunerlokka.osloskolen.no/fagtilbud/satsingsomrader/samarbeidslaring/>

Statped: <https://www.statped.no/temaer/inkludering/david-mitchells-ti-faktorer/>

Utdanningsdirektoratet:

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/>

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/vurdering/om-vurdering/undervisvurdering/>

Foto: Sebastian Dijkstra Nilander

*Lierbarnehagen
og lierskolen
- fundament for livet,
springbrett til
verden.*

Lier kommune